

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Makedonie - vnitropolitická situace v
mezinárodních souvislostech**

Dominika Švecová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Mezinárodní vztahy

Diplomová práce

**Makedonie - vnitropolitická situace v
mezinárodních souvislostech**

Dominika Švecová

Vedoucí práce:

Doc. PhDr. Přemysl Rosůlek, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2018

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2018

.....

Poděkování

Ráda bych zde poděkovala panu docentu Přemyslu Rosůlkovi za jeho pomoc, čas a cenné rady, které mi udělil během vypracování této práce. Zároveň bych ráda poděkovala své rodině, zejména pak rodičům, za to, že to se mnou během posledních měsíců nevzdali a podporovali mne navzdory mému neurvalému a nervy drásajícímu chování.

OBSAH

1. ÚVOD	7
2. PROBLEMATIKA ETNIKA A ETNICITY	12
2. 1 Etnikum	12
2. 2 Etnicita	14
2. 3 Etnická situace na Balkánském poloostrově	18
2. 4 Makedonská republika a Albánci od vyhlášení nezávislosti státu	21
3. PROBLEMATICKÉ SOUŽITÍ MAKEDONCŮ A ALBÁNCŮ	24
3. 1 Soužití před vyhlášením nezávislosti Makedonské republiky	24
3. 2 Soužití po vyhlášení nezávislosti Makedonské republiky	25
3. 3 Krizový rok 2001	30
3. 3. 1 Role mezinárodních aktérů v Makedonské republice během krize roku 2001	34
3. 4 Ohridská dohoda	36
4. VZDĚLÁNÍ V MAKEDONSKÉ REPUBLICE	39
4. 1 Období vyhlášení nezávislosti až Ohridská dohoda 1991–2001	39
4. 2 Změny zavedené Ohridskou dohodou	40
4. 3 Situace a vývoj v primární a sekundární úrovni vzdělávání	43
4. 3. 1 Vývoj vzdělávání od roku 2000	43
4. 3. 2 Oblast primárního a sekundárního vzdělávání jako konfliktní linie	48
4. 4 Situace a vývoj v terciálním vzdělávání	52
5. SPOR O NÁZEV STÁTU	57
5. 1 Úvod do sporu o název	57
5. 2 Počátky sporu o název po vyhlášení nezávislosti státu	59
5. 3 Návrhy jmen pro vyřešení sporu	67
5. 4 Postoj albánské menšiny ke sporu o název státu	70
6. ZÁVĚR	72
7. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	77
7. 1 Literatura	77
7. 2 Internetové zdroje	82
8. RESUMÉ	91

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

DPA	Demokratická strana Albánců
DUI	Demokratická unie pro integraci
FYROM	Bývalá jugoslávská republika Makedonie
OBSE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
PDP	Strana demokratické prosperity
SDSM	Sociálně demokratická unie Makedonie
USAid	Agentura Spojených států amerických pro mezinárodní rozvoj
VMRO-DPMNE	Vnitřní makedonská revoluční organizace - Demokratická strana makedonské národní jednoty

1. ÚVOD

Makedonská republika je státem Balkánského poloostrova, který se stejně jako jeho sousední státy velmi často potýká s politickými krizemi, skandály a korupcí. Výsledkem bylo několik politických krizí od roku 1991, kdy stát získal svou nezávislost. V Makedonské republice stejně jako v Kosovu a dalších zemích Balkánského poloostrova dochází k napětí mezi etnickými skupinami, v tomto případě mezi Makedonci a Albánci. Makedonská republika stejně jako okolní státy usiluje o vstup do mezinárodních organizací, zejména pak Evropské unie a Severoatlantické aliance, nicméně zrovna v jejím případě je případný vstup zatím nemožný kvůli nevyřešenému sporu o název, který vede s Řeckem a kde se i po letech jednání nedaří najít řešení, které by uspokojilo obě strany.

Tato diplomová práce se zaměřuje na analýzu dvou problémů, a sice oblast vzdělávání v Makedonské republice, kde dochází k rozdílům v možnostech pro příslušníky minoritních etnických skupin oproti příslušníkům etnické majoritní skupiny a na spor o název státu, který Makedonská republika vede s Řeckem již od vyhlášení své nezávislosti. Analýza, která bude provedena v této diplomové práci by měla odpovědět na následující mnou stanovené hypotézy:

- 1) Na úrovni základního a středního vzdělávání dochází k největším rozdílům pro příslušníky minoritních etnických skupin.
- 2) Na úrovni vysokoškolského vzdělávání jsou příležitosti pro všechny etnické skupiny stejné.
- 3) Nedořešený spor o název brání Makedonské republice ve vstupu do mezinárodních organizací a zároveň že dochází k limitům ohledně zisku uznání ostatních států mezinárodního společenství.

Ačkoliv se má práce zaměřuje hlavně na vztahy mezi Albánci a Makedonci, tak je nutné si uvědomit, že kromě albánského etnika se v Makedonské republice vyskytují i další etnika, jako jsou Turci, Srbové či Romové. Domnívám se, že v nejhrošším postavení jsou právě Romové. Dochází

k jejich diskriminaci a odsuzování. Na vyhlášení nezávislosti v roce 1991 doplatili nejvíce právě Romové. Vzhledem k tomu, že se země začala transformovat, tak docházelo ke snižování počtu pracovních míst a to se nejvíce dotklo právě romského etnika. Romské děti nemají ve velké počtu případů ani dokončené základní vzdělání. Navíc Romové čelí problémům i z občanského hlediska. Zejména mají problém se získáním občanství. Kromě toho velmi často čelí útokům ze strany policejních složek. V roce 2005 dokonce vznikla Národní strategie pro Romy, která však nikdy nevzešla v platnost (MinorityRights nedatováno a). Třetí nejvýznamnější komunitou co do počtu obyvatel jsou Turci. Jejich komunita v Makedonské republice čítá kolem 80 tisíc jedinců. Turkové se na makedonském území usídlili během doby vlády Osmanské říše. Turkům se v rámci Jugoslávie podařilo získat uznání jako národ, což jim umožňovalo přístup ke vzdělání v jejich jazyce, ale i jejich kultura nebyla nijak diskriminována. Změnu přinesl až rok 1991 a vyhlášení nezávislosti Makedonské republiky. Podobně jako pro Romy, tak i pro Turky byla nezávislost momentem, kdy se jejich postavení značně změnilo. Po roce 1991 pozorujeme nárůst počtu lidí žijících v chudobě (MinorityRights nedatováno b). Tato práce je zaměřena výhradně na Albánce a Makedonce, další etnika nejsou v práci zmiňována, tedy kromě úvodu.

Předkládaná diplomová práce se skládá ze čtyř kapitol, které jsou následně děleny na jednotlivé podkapitoly a části. První kapitola se zabývá problematikou etnika. Nejprve bude teoreticky představeno etnikum a s ním související tematika. Zde budou představeny charakteristiky etnika jako takového. Určitý prostor kapitoly je věnován i etnické situaci na Balkánském poloostrově. Následně v rámci jedné z podkapitol je řešen vztah mezi Makedonci a Albánci. Je zřejmé, že v Makedonské republice, kde jsou tenze mezi Makedonci a Albánci, bude albánské etnikum a všechna ostatní etnika vždy opomíjena, zejména na společenské úrovni. V rámci politického pole dochází mezi oběma etniky vždy k určitým formám kooperace.

Druhá kapitola této práce se zaměřuje na politickou situaci a projevy Albánců v Makedonské republice od vyhlášení nezávislosti v roce 1991. Značný prostor v této kapitole je věnován problematickému roku 2001, který hrozil vyvrcholením v občanskou válku, ke které díky zásahu mezinárodního společenství však nedošlo. V rámci této kapitoly bude zkoumána i mírová dohoda, která napětí roku 2001 ukončila, a to Ohridská dohoda. Tato kapitola končí právě Ohridskou dohodou z důvodu, že se domnívám, že právě ona je zlomová v rámci budoucího fungování Makedonské republiky.

Třetí kapitola této práce se věnuje oblasti vzdělávání v Makedonské republice. Tato oblast byla vybrána záměrně vzhledem k tomu, že právě zde podle mne dochází k největším rozdílům v možnostech zisku vzdělání. Kapitola je velmi členitá a zaobírá se celou řadou problémů. Hlavní důraz je však kladen na situaci a vývoj na jednotlivých úrovních vzdělávání. Dojde zde k rozdělení na primární a sekundární úroveň vzdělávání a následně na vysokoškolskou úroveň vzdělávání. K zapojení základního a středního vzdělávání došlo pro to, abych byla schopna odpovědět na svou výchozí hypotézu. Zároveň se domnívám, že na těchto úrovních jsou žáci od sebe velmi často oddělováni. Vysokoškolská úroveň je pak zapojena z toho důvodu, že se domnívám, že právě na ní jsou zřejmé pokroky, které Makedonská republika iniciovala. V rámci této kapitoly budou mimo jiné zmíněny i činnosti, které Makedonská republika provedla vzhledem ke snahám o vstup do Evropské unie.

Čtvrtá kapitola práce se pak věnuje sporu o název země, který Makedonská republika vede s Řeckem od vyhlášení své nezávislosti v roce 1991. Vzhledem k tomu, že se již po období 14 let snaží o vstup do Evropské unie, je nutné zjistit, co jejímu vstupu brání. V tomto případě je to především konflikt s Řeckem ohledně názvu státu. Navzdory tomu, že obě strany navrhly celou řadu možných názvů, druhá strana vždy návrh zamítla. Pro Řecko je nemyslitelné, aby se stát užíval názvu „Makedonie“ z důvodu, že na řeckém území se nachází provincie Makedonie. V této části bude rozebrána problematika sporu o název s Řeckem. Bude představen pohled jak řecké, tak makedonské strany. Zmíněna

bude i snaha Makedonské republiky co nejvíce se přihlásit k odkazu Alexandra Makedonského a jeho otce, Filipa II. Makedonského, skrze projekt „Skopje 2014“. V kapitole budou představeny návrhy na vyřešení sporu nejen ze strany mediátora Matthewa Nimetze z Organizace spojených národů. Část kapitoly je věnována i aktuálním snahám o vyřešení sporu, kdy v roce 2018 probíhá celá řada jednání.

Poslední částí celé práce bude závěr, který se bude skládat z několika částí. V hlavní části budou zodpovězeny mé hypotézy na základě zjištěných informací z mého výzkumu v oblasti vzdělávání v Makedonské republice a nedořešenému sporu o název státu s Řeckem. Určitá část závěru bude věnována i mému pohledu na situaci.

Ve své práci budu užívat pro současný státní celek označení *Makedonská republika* vzhledem k tomu, že takto je stát označován v bilaterálních vztazích s Českou republikou. Při označování *Makedonci* jsou myšleni majoritní obyvatelé Makedonské republiky. Podobná situace nastává i v případě užívání termínu *Albánci*, kdy mám na mysli menšinu etnických Albánců v Makedonské republice. Práce sleduje soužití Makedonců a Albánců od vyhlášení nezávislosti Makedonské republiky v roce 1991.

Práce je psána s využitím celé řady zdrojů, ať se jedná o různé reporty organizací, jako je Evropská unie či OBSE, monografie či příspěvky badatelů v mezinárodních vědeckých časopisech jako *Journal of Ethnopolitics and Minority Issues in Europe* či *Contemporary Southeastern Europe*. Práce výrazně čerpá od badatelů věnujících se problematice Balkánského poloostrova, jako je Zhidas Daskalovski. Hojně využívaným zdrojem je i server *Balkan Insight*, konkrétně pak novinář Sinisa Jakov Marusic, který se aktivně věnuje dění v Makedonské republice. K problematice etnika a etnicity byla napsána celá řada monografií a studií. Mezi ty zásadnější autory řadím norského antropologa Eriksena či Fredericka Bartha. Já osobně jsem v práci využila i další autory, jako třeba Willa Kymlicku nebo Anthonyho D. Smitha. V rámci mé práce nezůstal opomenut ani Raoull Naroll, který v roce 1964 přivedl pozornost badatelů

k tématu etnické skupiny. V části věnující se etnicitě na Balkánském poloostrově byla využita publikace Marie Todorové.

2. PROBLEMATIKA ETNIKA A ETNICITY

2. 1 Etnikum

Konec studené války znamenal všeobecné nadšení a očekávání, že jsme na počátku období klidu a míru. To se bohužel nestalo, neboť do té doby přetrvávající konflikt mezi kapitalistickým a komunistickým světem byl nahrazen nárůstem v počtu konfliktů mezi etnickými a nacionalistickými skupinami. V každé části světa v tomto období bylo možné sledovat tenze mezi minoritními a majoritními skupinami. Jejich spory se týkaly zejména používání jazyka, federalismu, náboženské svobody ale i třeba odlišností ve vzdělání. Situace se nejvíce vyostřila v zemích třetího světa, ale i ve východní Evropě. V oblasti fenoménu uprchlictví jsme svědky toho, jak některé země přijmou jen pár uprchlíků a zároveň požadují jejich souzřívanost s kulturou země, než jim je umožněno zažádat si o občanství. Oproti tomu tu pak jsou země, kde je možné nalézt mnohem více otevřené možnosti přijetí a získání občanství (Kymlicka 1995: 1–2).

Problematika etnika stála dlouho dobu na okraji zájmu. Vždyť i sociální teoretik Max Weber ve 20. století nepovažoval etnické skupiny za analytický koncept. Weber se totiž stejně jako většina dalších badatelů domníval, že postupem času ztratí fenomény, jako jsou etnicita či nacionalismus, na významu a postupně se dostanou na okraj zájmu. Nicméně postupem času se ukázalo, že se Weber a ostatní sociální teoretici zmýlili. Od poloviny 20. století jsme svědky nárůstu významu etnicity a jí příbuzných termínů (Eriksen 2012: 18–19). Příčinou je zejména dekolonizace v Africe a Asii, kdy v rámci jednotlivých států začalo docházet ke konfliktům mezi skupinami obyvatelstva.

Ke konci století a na počátku století nového jsme pak byli svědky událostí a konfliktů, které lze označit za etnicky motivované. Jednalo se například o konflikty na Srí Lance či ve Rwandě (Eriksen 2012: 18–19). V evropském prostředí tato tematika nejvíce rezonovala, když docházelo k rozpadu Sovětského svazu a Jugoslávie.

Balkánský poloostrov je oblastí, která je značně poznamenaná faktem, že ačkoliv státy vznikaly ve svých hranicích, tak se stávalo, že mimo hranice zůstaly žít komunity lidí, kteří se ale hlásí ke státu, na jehož území nežijí. Jako jeden z příkladů lze uvést třeba srbský národ, jehož části zůstaly v 19. století mimo rámec nově vzniklého národního státu - v Rakousku-Uhersku (třeba oblasti Vojvodiny či region Kordun v Chorvatsku anebo v oblasti Bosny a Hercegoviny). Kromě Rakouska-Uherska pak šlo nalézt srbský národ i v Osmanské říši, zde se jednalo kupříkladu o oblast současné Makedonské republiky a Kosova. V současném světě je v podobné situaci i makedonský národ. Občané hlásící se k makedonskému státu žijí například v Bulharsku či Řecku. Oproti tomu situace albánského národa je dle mého jednou z nejkomplicovnějších. Stát Albánie je výsledkem balkánských válek, které proběhly mezi lety 1912–1913. Nicméně albánskou menšinu lze nalézt i v Kosovu, západní Makedonské republice, severním Řecku ale též i v Černé Hoře. Tento fakt, tedy roztříštěnost národa, vytváří v daných komunitách nálady na připojení k původnímu státu (Štěpánek 2012: 43–44).

Etnická příslušnost hraje v současné době zásadní roli. V každém národním státě lze nalézt skupiny lidí, které svým vlivem a důležitostí nepatří mezi zásadní. Zároveň však při snahách o zisk vlivu a moci roste riziko napětí mezi hlavní skupinou a těmito minoritními. Extrémní etnická diverzita je něco, co přesně charakterizuje státy východní Evropy (Carter – Turnock 2000: 109).

Etnicita je něčím s čím se setkáváme dnes a denně, avšak najít jen jednu jasně danou definici je obtížné. Souvisí především se zvyklostmi, jazykem a dalšími proměnnými. Nicméně jsme spíše než svědky jasné definice pojmu toho, že autoři popisují vlastnosti a účinky etnicity (Tesař 2007: 55).

Termín etnicita definuje jednotlivce, kteří se buď považují, nebo jsou považováni ostatními za součást skupiny, která je odlišná od zbytku společnosti. Jednotlivci sdílejí stejné kulturní prvky, jako je náboženství, jazyk či zaměstnání. V celé problematice je nutné od sebe odlišovat etnické skupiny a sociální třídy. Nelze se domnívat, že příslušnost k určité etnické skupině automaticky znamená degradaci v rámci společenské třídy. Toto je zřejmé na příkladu Židů

ve Spojených státech amerických. Navzdory tomu, že se hlásí k bytí součástí této etnické skupiny, tak nejsou vyčleňováni v rámci sociálních tříd. Naopak zástupce židovské skupiny najdeme jak mezi příslušníky elity, tak i mezi nejchudšími (Marshall 2003).

Slovo „etnický“ pochází z řeckého „ethnos“, které se původně překládalo jako barbar. V anglickém jazyce byl tento termín takto používán po několik staletí, až během posledních dvou století začal odkazovat k charakteristikám rasy (Eriksen 2012: 21). Dle norského antropologa Thomase H. Eriksena je největším problémem fakt, že autoři věnující se etnicitě se příliš nevěnují stanovení jasné definice toho, co vlastně etnicita je a co již není. Český balkanolog Filip Tesař překládá slovo „etnický“ jako „našinci“ (Tesař 2007: 16).

2. 2 Etnicita

Antropolog Kevin Yelvington zastává názor, že etnicita je sociální identitou, která je charakterizována něčím, co on sám označuje jako „fiktivní příbuzenství“. Navíc dle něj podobnosti ve zvycích nezaručují etnické spolucítění a zároveň ani odlišnosti ve zvycích neznamenají to, že nebude docházet k identifikaci v rámci skupiny. Dá se tedy říci, že dle Yelvingtona je etnická identita něco více než jen vštěpování zvyků. Yelvington zároveň polemizuje s definicí G. Cartera Bentleyho. Ten tvrdí, že je etnická skupina definována praktikami, jenž patří pouze té dané skupině. Na to však Yelvington reaguje značnou negací s tvrzením, že pokud bychom tuto definici Bentleyho akceptovali, tak by nám nebyla umožněna jakákoliv modifikace či změna dle toho, jak bychom případně mohli potřebovat (Yelvington 1991: 168).

Svémi myšlenkami do problematiky etnika přispěl i známý norský antropolog Thomas Hylland Eriksen. Dle něj jsou etnické skupiny skupinami, které jsou vedené politickými lídry, kteří prosazují svůj nárok na vlastní národní stát a odmítají to, aby museli žít pod nadvládou někoho jiného (Eriksen 2012: 39).

Národnosti tíhnou velmi často k tomu, že vznášejí různé požadavky a nároky. Zde můžeme třeba zmínit různé snahy o zisk kontroly veřejného

vzdělání či další součásti společenského života, zavádění jazyka etnické skupiny do televizního vysílání a podobně. V krajních případech se objevují požadavky na oddělení od celku a vytvoření státu nového, či připojení k již státu existujícímu (Barša – Strmiska 1999: 79). Nedochozí ani tak ke vzniku nových států jako spíše k vyhlášení autonomie dané oblasti.

Kromě toho, že lze nalézt národnosti s vlastním jazykem, tak existují i národnosti, které svůj vlastní jazyk nemají. Zásadní v tomto případě pak je, aby skupina dosáhla úrovně vnitřního přijetí a vnějšího uznání svého práva na to, aby byla uznána za „odlišnou“, nicméně se svou vlastní politickou hierarchií (Barša – Strmiska 1999: 80).

O etnicitě lze hovořit v momentě, když dochází k jasnému rozlišování označení my a oni. Pro etnicitu jako takovou je důležitý vztah mezi skupinami, jejichž členové se navzájem považují za odlišné. Dvě či více skupin, které se považují za odlišné, se v momentě, kdy mezi nimi dochází k intenzivnějšímu kontaktu, mohou stávat jedna druhé více podobná a zároveň se mohou zabývat i odlišnostmi mezi sebou samotnými. K vytváření etnicity dochází skrze sociální kontakt (Eriksen 2012: 45). To, že je etnicita problémovým pojmem pro definici, je dokázáno i faktem, že kritéria pro to, abychom mohli tvrdit, že v té dané zemi je zřejmá etnicita, se značně liší. Nelze považovat za dostatečné, když řekneme, že se etnická skupina vyznačuje sdílením stejné kultury či náboženstvím (Eriksen 2012: 68–69).

Tématu etnické skupiny se dostalo větší pozornosti v roce 1964, když došlo k uveřejnění článku od Raoulla Narolla. Ten v tomto článku navrhuje vznik tzv. „cultunit“, tedy kulturních jednotek. Naroll se svým konceptem snažil vytvořit protiklad vůči tomu, co prosazují antropologové jako Redfield či Murdock. On se domnívá, že definování etnické jednotky v rámci lokálních podmínek není ideální. Naroll se snaží přimět antropology, aby identifikovali kulturní jednotky tak, že budou sbírat relevantní jazyková, politická a geografická data. O „cultunit“ se dá říci, že je to skupina lidí, kteří hovoří stejným odlišným jazykem a patří buď ke stejnému státu, nebo stejné skupině (Naroll 1964: 286).

Sociolog van den Berghe se domnívá, že je mnohem snazší, když je etnická skupina o menším počtu lidí, než když bude etnická skupina čítat miliony lidí. Pak se lidé dle něj spíše s tou skupinou ztotožní. On se ve své teorii zároveň snaží vnímat i rozdíl mezi etnicitou a sociální třídou. Dle van den Berghe bude krev vždy nadřazena penězům. Ačkoliv právě sociální třída je snazší pro vyburcování k určité politické akci (van den Berghe 1981: 243).

K popularizování problematiky etnické skupiny dochází víceméně v momentu, kdy se problematice začíná věnovat známý norský sociální antropolog Fredrik Barth. Ten představil čtyřstupňovou charakteristiku etnické skupiny. Dle něj má být skupina biologicky sebevzdělaná. Má sdílet určité kulturní hodnoty a má v nich být jednotná. Je zde nutná aktivní konverzace a interakce. A členové skupiny se vnímají jako členové a jsou tak uznáváni i ostatními (Barth 1969: 10–11).

Etnická skupina neusiluje o separaci od hlavní politické linie, spíše usiluje o integraci do této linie. Dle Baršy tak jsou tedy etnické skupiny spíše politizované než nacionalizované (Barša – Strmiska 1999: 79).

Etnické skupiny prosazují na politickém poli požadavky ohledně zajištění občanských práv, rovných příležitostí a zároveň i ochranu kultury své skupiny a jejích příslušníků (Barša – Strmiska 1999: 79). Dá se očekávat, že každá etnická skupina bude usilovat o akceptování své kultury, jazyka či náboženství ze strany majoritního obyvatelstva. Pokud nedochází k akceptování těchto prvků, tak se stáváme svědky jakéhosi probuzení těchto skupin. Již v minulosti jsme byli několikrát svědky probuzení utlačování etnických menšin ve státě. V mnoha případech to poté vedlo k vyhlášení samostatnosti či k vyhlášení autonomie daného území. Za jeden z takových konfliktů lze dle mého názoru považovat střet mezi Arménci a Ázerbájdžánci v oblasti Náhorního Karabachu a dalším takovým konfliktem by mohl být i Gruzínsko-abcházský konflikt. Ten dokonce vedl k tomu, že Abcházie vyhlásila nezávislost, avšak kromě Ruské federace a několika málo bezvýznamných států ji žádný další velký hráč na poli mezinárodních vztahů neuznal.

Problematice etnika a etnické skupiny se věnují i další odborníci. Jedním z nich je i britský sociolog Anthony D. Smith. Ten sestavil šest hlavních atributů, dle kterých lze rozpoznat etnickou komunitu. Dle něj se jedná o kolektivní jméno, mýtus společného původu. Dále se pak jedná o sdílenou historii, stejnou kulturu. Mimo jiné jednou z charakteristik je i spojitost s určitým územím a i solidarita s určitým segmentem populace (Smith 1991: 21). Na příkladu Albánců v Makedonské republice se dle mého dají nalézt více méně všechna kritéria, nicméně tím zřetelnějším je třeba kritérium sdílené kultury. Mezi etnickými Albánci se hovoří albánštinou či její variací. Majoritní makedonština a minoritní albánština jsou velmi odlišné jazyky. Tato odlišnost je dána mimo jiné i tím, že makedonština je součástí jihoslovanské jazykové skupiny v rámci indoevropských jazyků, kdežto albánština stojí mimo jakoukoliv skupinu indoevropských jazyků (Kokaisl 2014: 15–23).

Dalším faktorem etnicity je území. Co se území týká, tak už jen fakt, že dojde k prohlášení o tom, že dané teritorium je územím té dané etnické skupiny, tak dochází k jakémusi propojení toho daného území s určitou skupinou. Proto následně dochází k tomu, že se obyvatelé hlásí spíše k tomu, že jsou obyvateli toho daného území, nikoliv celého státu (Hubinger 1988: 47).

Abychom mohli o nějakém konfliktu tvrdit, že se jedná o konflikt etnický, tak je nutné, aby aspoň jedna ze zúčastněných stran daný konflikt vnímala skrze etnické cítění (Tesař 2007: 37). Pokud bude jedna skupina zvýhodně politicky a ekonomicky, tak může docházet k nespokojení u dalších skupin. Toto nespokojení může vést ke vzniku etnického konfliktu (Barša – Strmiska 1999: 141).

Minoritní skupiny čelí v mnoha zemích světa diskriminaci a perzekucím, v nejhorším případě i genocidám a etnickým čistkám. Proto tyto skupiny bojují aspoň o nějaká minimální občanská a politická práva. Mnohokrát jsou ale pro ně úspěchem minimální ústupky. Jak sám Kymlicka uvádí, regionální autonomie či rovnost užívání jazyka jsou spíše utopií nežli něčím, co by se mohlo stát reálné. V mnoha případech pak mohou minoritní skupiny v případě neúspěchu ve své činnosti požadovat secesi na již existujícím státu či připojení ke státu jinému

(Kymlicka 1995: 3). Toho se stáváme svědky v několika zemích Balkánského poloostrova.

2. 3 Etnická situace na Balkánském poloostrově

Situace na Balkáně a tamní problémy se stávají centrem mnoha výzkumů. Lze se domnívat, že určitým prvkem destability je skutečnost, že se nachází na pomezí mezi dvěma velkými velmocemi. Pokud se podíváme do minulosti, tak pokud v regionu převažovala jedna z těchto velmocí, tak byl Balkán poměrně klidnou oblastí. Nicméně pokud se v regionu neprojeví hegemon, tak se pak mezinárodní prostředí stává svědkem chaosu a nekontrolovaných událostí. Období Osmanské říše znamenalo pro region období míru. Nicméně když se Osmanská říše začala v 19. století ocitát v problémech, tak se začali projevovat nacionalisté napříč Balkánským poloostrovem, kteří viděli možnost nezávislosti. Snahy byly nejprve k vidění u Řeků, následně u Srbů, po nich přišli na řadu další. V tomto období bylo pro region důležité Rusko, které v pomoci regionu vidělo možnost destabilizace Osmanské říše (Less 2016a)

Státy západního Balkánu zažily v 90. let a v následném období celou řadu událostí, které je víceméně formovaly do dnešní podoby. Jednalo se zejména o „etnické války“ a politickou nestabilitu zemí. Dnešní Bosna a Hercegovina, stejně tak i Kosovo zažívají období, kdy jsou pod mezinárodním patronátem, avšak i nadále v těchto státech panuje určité etnické napětí. Srbsko čelí zejména politickým a socioekonomickým problémům, nicméně i nadále ve společnosti rezonuje otázka Kosova a i 10 let po vyhlášení nezávislosti Kosova panuje nejen v Srbsku názor, že Kosovo je a mělo by být součástí Srbska. Albánie, která čelí skutečnosti, že mnoho Albánců žije mimo její hranice, se snaží chránit právě tyto občany, ale sama čelí požadavkům Řeků žijících na jejím území, tudíž se snaží i jim vycházet vstříc v jejich požadavcích. Během komunistické éry Jugoslávie a Albánie byly etnické problémy utlumeny. Avšak po rozpadu Jugoslávie v 90. letech a ukončení totalitního režimu v Albánii se mezinárodní prostředí stalo svědkem toho, jak otázka příslušnosti k etnické skupině, geografické umístění a velikost skupiny sehrávaly zásadní roli v ustanovování nových hranic či

ve vytváření práv minorit. S tím, jak došlo k rozpadu Jugoslávie, došlo mezi obyvateli k celé řadě nejistot. Během období státu Jugoslávie se obyvatelé identifikovali jako Jugoslávci, nicméně s koncem toho státu čelili určitému dilematu. Jsou snad Srbové jen proto, že žili v Srbsku, a nebo jsou ze strany své matky kupříkladu Makedonci? (Visoka – Gjevori 2013: 484).

Pro mnoho badatelů je region Balkánu regionem, kde se vyskytuje celá řada problémů týkající se etnických minorit. Tyto skupiny se cítí být utlačované a velmi často tak chtějí pryč ze států, jejichž součástí jsou. V současném uspořádání lze vidět tři regiony, kde by mohlo během několika let dojít k určité formě secese. Jedná se o Republiku Srbskou v Bosně a Hercegovině, o oblast severu Kosova, která je majoritně obývána Srby, kromě severních oblastí žijí Srbové ve velkém počtu i v oblastech kolem měst Prizren a Gnjilane. I oblasti severozápadní Makedonské republiky, které jsou majoritně obývány Albánci, lze považovat za určité ohnisko pro případnou secesi. Všechny tyto regiony prozatím setrvávají v současném politickém uspořádání zejména proto, že se domnívají, že secese je již předem odsouzena k neúspěchu. Zároveň nelze předpokládat, že by byla ochota mezinárodního společenství uznat nově vzniklé republiky na Balkánském poloostrově. Lze se ale domnívat, že tyto nálady by mohly velmi rychle zmizet, pokud by došlo k omezení v rámci voleb – nemusely by probíhat pravidelně či by byly minority vyloučeny z možnosti aktivně participovat. Zároveň se Marco Prelec domnívá, že by mohlo dojít ke změnám i v případě, že by se nějaké teritorium v rámci Evropské unie poklidně odloučilo od domovského státu. Na Balkánském poloostrově je zřejmý vliv Evropské unie a též i snahy jednotlivých států o vstup do této mezinárodní organizace (Prelec 2017).

Jak tvrdí Maria Todorova, tak v žádné balkánské zemi nelze najít prvky a charakteristiky, které nalezneme v evropských národních státech, tedy etnickou a náboženskou homogenitu. V tomto ohledu sdílí Balkán se státy východní Evropy společný problém. Západní Evropa se od 15. století pustila do obrovské homogenizace s různým stupněm úspěchu. Jednalo se třeba o španělský reconquista, vyhnání Židů v Anglii ve 20. století či náboženské války ve Francii

a Německu. Právě tyto události položily základy budoucnosti národních států. Co se týče nábožensky homogenního státu, tak se domnívám, že dokonalou ukázkou je Polsko. Nejblíže k bytí monoetnickými státy mají Řecko a Albánie, ale i tyto státy se potýkají s problémy s minoritami (Todorova 2009: 175–176).

Prvním ze států, který si zaslouží pozornost, je Bosna. Tamní situace není ani po letech klidná. O Bosně se dá říci, že je nejvíce disfunkčním státem balkánského regionu. Nejprve byla poznamenána válkou, která probíhala v oblastech Balkánského poloostrova v 90. letech, a od té doby se stále potýká s etnickými problémy. Tamní Srbové a Chorvaté neopustili totiž myšlenku separace. Prezident Republiky srbské dokonce pro upevnění své pozice vyhrožuje vyhlášením referenda o nezávislosti pro Republiku srbskou na rok 2018 (Less 2016a).

Ani situace v Kosovu není klidná. Kořeny interetnického konfliktu mezi Albánci a Srby lze nalézt v hluboké minulosti. Po většinu 20. století čelili Albánci v Kosovu diskriminaci a vyloučení jugoslávskými a srbskými autoritami. Když v roce 1989 nastoupil k moci Slobodan Milošević, interetnické vztahy mezi Albánci a Srby se ještě více zhoršily a vyvrcholily ve válečný konflikt. Po skončení války v roce 1999 bylo mnoho Srbů donuceno opustit Kosovo z důvodu obav z pokračujícího násilí. I po vyhlášení nezávislosti v roce 2008 byly vztahy mezi dvěma největšími etnickými komunitami napjaté. V rámci Kosova je problematickou oblastí sever země, který je obýván Srby. Ti opakovaně odmítli uznat nezávislost Kosova a odmítají jakoukoliv kosovskou vládu. Srbská komunita zejména na severu Kosova od roku 1999 má odlišný systém administrativy, vzdělávání a zdravotnictví oproti zbytku země. Toto je umožněno zejména díky podpoře srbské vlády (Beha 2014: 100; Demjaha 2017: 182).

V Černé hoře Albánci požadují vytvoření jednotky, kterou by sami řídili. Tyto události a jakési napětí v současné době nebylo ničím, co se očekávalo, když docházelo k rozpadu Jugoslávie. Jakmile k tomu začalo docházet, tak na Balkánském poloostrově byly de facto dvě možnosti budoucího uspořádání. Tou realističtější pro prostředí Balkánského poloostrova bylo vytvoření

multietnických států, které by byly založené na vnitřních etnických hranicích. Na popud států západních států (Německa, Francie, Spojených států amerických a mnoha dalších) však došlo k uznávání nezávislosti bývalých jugoslávských republik v jejich hranicích. Tento přístup však vedl k tomu, že se v těchto státech menšinové skupiny začaly vnímat jako podřadné. V 90. letech jsme tedy logicky byli svědky toho, jak tyto skupiny začaly usilovat a bojovat o odtržení od států, v rámci nichž se necítily být součástí (Less 2016b).

Pro stabilitu regionu je důležitý co nejrychlejší vstup do Evropské unie. Pro státy Balkánského poloostrova je vstup do Evropské unie hlavním cílem jejich zahraniční politiky. Nicméně vzhledem k současnému stavu Evropské unie se domnívám, že začaly být politické elity značně skeptické, že se jim podaří v blízké době do Evropské unie vstoupit. Transparency International dokonce ve svém reportu pro rok 2016 upozornilo na narůstající vliv politiků ve veřejném životě. Zejména se pak dle Transparency International ve státech západního Balkánu lze setkat s napojením politiků na různé podnikatele či sítě organizovaného zločinu (Abel – Savitskaya – Rigamonti 2017). Tato situace je víceméně spojena právě se skepsí ohledně brzkého vstupu do Evropské unie. Političtí představitelé zemí přestávají implementovat reformy, které by jejich zemím pomohly vymanit se z korupce či dalších negativních prvků.

2. 4 Makedonská republika a Albánci od vyhlášení nezávislosti státu

Makedonská republika je zemí, kde žijí zhruba dva miliony lidí. Dle sčítání lidu, které bylo provedeno v roce 1994, tedy tři roky po vyhlášení nezávislosti, byli v populaci s 66,5 procenty zastoupeni Makedonci. Druhou nejpočetnější skupinou pak byli Albánci s 22,9 procenty, po nich následovali Turci se 4 % a zbytková procenta pak připadala na romské etnikum, Srby a další komunity. Tyto procentuální informace však byly odmítnuty ze strany všech komunit kromě té makedonské. Albánská komunita toto sčítání odmítla z toho důvodu, že si nechala v roce 1993 provést svůj vlastní průzkum a sčítání. Dle jejich zjištění připadalo pro albánské obyvatelstvo okolo 35 %. Na tento výzkum

následně reagovali i zástupci komunity Romů a Turků. Dle nich zastávají obyvatelé státu Makedonská republika hlásící se k těmto etnickým skupinám celkově 20 % z celkového počtu obyvatel (Musliu – Ademi 2002: 1).

Když došlo k vyhlášení nezávislosti Makedonské republiky, tak začala být makedonská politika utvářena dialogem mezi skupinami etnických Makedonců a etnických Albánců. Od roku 1991 se albánské politické strany aktivně podílely na politickém životě ve státě. Stávalo se tak hlavně díky tomu, že byly součástí vládních koalic (Minority Rights Group International nedatováno c).

Situace mezi etnickými skupinami v Makedonské republice byla od vyhlášení nezávislosti velmi špatná. Nejhorší byla však situace mezi Albánci a Makedonci. Tyto dvě skupiny se úplně oddělily. Dá se říci, že došlo k vytvoření dvou uskupení, která se vyznačovala rivalitou. Dokonce takovou, že dle průzkumu provedeného v roce 1993 se zhruba 75 % vyznavačů ortodoxního náboženství a 78 % muslimů vyjádřilo, že by nikdy neuzavřeli sňatek s jedinci patřícími do druhé skupiny (Fowkes 2002: 117).

Makedonská ústava, která byla vytvořena po vyhlášení nezávislosti, charakterizovala Makedonskou republiku jako nacionální stát makedonského lidu a dalších menšin. Tato charakteristika přišla navzdory faktu, že etničtí Makedonci zastávali pouhé dvě třetiny z celkové populace státu (Šesták – Tejchman – Havlíková – Hladký – Pelikán 1998: 653).

Nejpočetnější skupinou po etnických Makedoncích jsou etničtí Albánci. Problémem zůstává skutečnost, že jejich přesný počet není zcela znám. Ani jedno ze tří proběhlých sčítání lidu (v letech 1991, 1994, 2002) neodpovídá dle ICG realitě (International Crisis Group 2000: 5).

Většina Albánců v Makedonské republice žije zejména v západních částech státu. Jedná se hlavně o oblasti Tetovo, Debar, Gostivar, Kicevo, Resen a Struga. V těchto oblastech tvoří Albánci většinové obyvatelstvo, se zhruba 70% zastoupením. V hlavním městě Skopji žije zhruba 20 % komunita Albánců. Východní oblasti státu jsou pak nejvíce osídleny tureckou či romskou komunitou, zde se jedná o oblasti Berovo či Delčevo (Musliu – Ademi 2002: 1).

Právě skutečnost, že Albánci se v Makedonské republice sdružují zejména v jedné oblasti, je značným problémem. Vysoce zastoupení jsou zejména v oblastech severozápadní Makedonské republiky, kdežto v centrálních a východních oblastech státu bychom Albánce hledali jen s potížemi (International Crisis Group 2000: 6).

Albánci se v Makedonské republice potýkají s tím, že jsou ignorováni ve společenském životě a i v možnostech pracovních příležitostí. Na většině ministerstev bychom jen s obtížemi našli vyšší počet albánských pracovníků. Právě díky nedostatku pracovních příležitostí pracují Albánci zejména v oblastech zemědělství a civilního inženýrství. V policejních složkách a armádě pracuje jen kolem 3,1 % Albánců, zatímco Makedonci jsou v těchto složkách zastoupeni zhruba 94 % (International Crisis Group 2000: 17–18).

V roce 2005 na sjezdu politické strany DUI její předseda Ali Ahmeti pronesl, že DUI bojuje za integritu Makedonské republiky. Stalo se tak v momentě, kdy řekl, že on a další Albánci smýšlí o Makedonské republice jako o jejich domovině (Hislope 2013: 625).

3. PROBLEMATICKÉ SOUŽITÍ MAKEDONCŮ A ALBÁNCŮ

3. 1 Soužití před vyhlášením nezávislosti Makedonské republiky

V bývalé Jugoslávii lze od poloviny 80. let nalézt určitá reformní hnutí, která požadovala změny v uspořádání i ve společenském životě. V neprospěch Jugoslávie též hovořil fakt, že po Titově smrti se neobjevila žádná osobnost, která by byla schopná a měla možnosti, jak udržet Jugoslávii pospolu v dobách politických turbulencí. Kromě výše zmíněného začalo být i obyvatelstvo aktivní, zejména pak v požadavcích, které kladlo na vlády svých zemí. Obyvatelé se domnívali, že pokud dojde k určitému uvolnění či dokonce snad osamostatnění, tak se zvýší jejich politické svobody i jejich životní úroveň (Rychlík – Kouba 2003: 245).

Když se Jugoslávie začala rozpadat, tak Albáncům v západních částech Makedonské republiky byla věnována minimální či skoro žádná pozornost ze strany mezinárodního společenství. I tuto skutečnost lze vnímat jako důvod tenzí mezi Albánci a Makedonci v letech následujících. Mezinárodní společenství se v té době spíše věnovalo krizi mezi Chorvatskem a Srbskem, následně pak i Slovinsku, které opouštělo rozpadající se Jugoslávii mezi prvními. V září roku 1991 pak opouští Jugoslávii i Socialistická republika Makedonie. Když docházelo k odtržení státu Makedonie od Jugoslávie, tak bylo všeobecně známé, že Albánci a další minority na území státu jsou nespokojené se svým postavením. V tomto období se neočekávalo, že by populace, která dle Pettifera dosahovala kombinovaně 25 %, mohla v budoucnosti působit jakékoliv problémy (Pettifer 1999: 137).

Již od samotného vzniku nezávislé Makedonské republiky byly jakékoliv albánské požadavky makedonskou většinou negovány. Ať už šlo například o univerzitní vzdělávání v albánském jazyce nebo o ustanovení albánštiny jako druhého oficiálního jazyka. Jakékoliv požadavky a návrhy Albánců byly vždy smeteny ze stolu hlavními makedonskými politickými stranami (Brunnbauer 2002: 14).

3. 2 Soužití po vyhlášení nezávislosti Makedonské republiky

Když Makedonská republika vyhlásila 17. září 1991 nezávislost, tak šlo o jedinou jugoslávskou republiku, která tak provedla, aniž by došlo k jakémukoliv násilí a země se tak stala příkladem stabilního fungujícího multietnického státu, který přežívá v prostředí nehostinných států. Organizace spojených národů však navzdory všemu umístila na hranice státu v roce 1992 preventivní peacekeepingovou misi, která měla monitorovat situaci na hranicích a zejména pak případnou hrozbu ze srbské strany. Navzdory klidné situaci po vyhlášení nezávislosti se začaly objevovat tenze mezi většinou Makedonců a menšinou Albánců (Matveeva – Hiscock – Paes – Risser 2003: 12–13).

Po vyhlášení nezávislosti se představitelé státu rozhodli, jakým směrem se budou ubírat vzdělávací možnosti minorit. Dá se ale říci, že následná implementace byla velmi vzdálena tomu, jaký by byl ideální stav. Vláda dala souhlas pro vzdělávání v mateřském jazyce na základních a středních školách. Pro toto však byla podmínka kvalifikovaných vyučujících a dostatečného prostoru ve třídách. Albánci však následně začali tvrdit, že jen zhruba čtvrtina jejich žáků, kteří dokončí základní školu, má možnost pokračovat ve studiu v mateřském jazyce. Odpovědní úředníci reagovali tvrzeními, že není dostatek kvalifikovaných albánských vyučujících a že zároveň ve školách panují nízké vyučující standardy. Dalším tvrzením pak byla ekonomická krize, která dle nich brání jakémukoliv možnému otevírání dalších škol (Pichler 2009: 221).

V září 1991 proběhlo v Makedonské republice referendum o nezávislosti. Pro vyhlášení nezávislé Makedonské republiky se vyjádřilo 95,09 % hlasujících. Nakonec se však ukázalo, že finální čísla byla značně odlišná. V konečném sčítání se ukázalo, že pro nezávislost bylo zhruba 71,65 % hlasujících (Brunnbauer 2003: 162).

Ačkoliv se Albánci většinou nezúčastnili referenda, které řešilo případnou nezávislost Makedonské republiky, tak byli velmi aktivní v referendu, které proběhlo v roce 1992 a jehož tématem byla autonomie oblastí obývaných Albánci v Makedonské republice. Více než 90 procent Albánců žijících na

makedonském území se tohoto referenda zúčastnilo a více než 99 procent hlasů bylo pro vyhlášení autonomie západních oblastí státu, které jsou většinově obývané Albánci. Jakákoliv taková snaha však znamenala problém pro Makedonce, kteří se začali obávat možné secese ze strany Albánců. Strana demokratické prosperity (PDP) začala bojovat na politickém poli za rovnost albánštiny s makedonštinou. Podle průzkumu, který byl proveden pak o rok později, podporovala PDP zhruba 90% většina Albánců v Makedonské republice. Sami Ibrahimovi z PDP se dokonce domníval, že nejjednodušším řešením celé situace by bylo, kdyby byla makedonská ústava revidována a upravena způsobem, který by stanovoval, že Makedonská republika je státem, kde jsou si všichni občané rovni a žádná ze skupin nemá tu hlavní roli. Právě tyto požadavky vzbuzovaly v každé makedonské vládě obavy, dle nich se totiž jednalo o faktor, který by mohl ohrozit integritu země (Rosůlek 2001: 44).

V lednu roku 1992 zorganizovali Albánci v Makedonské republice neoficiální referendum ohledně nezávislosti území, na nichž většinově žijí. Oni sami tomuto území měli v plánu říkat Republika Ilýrie. Odhady říkají, že až 99 procent odevzdaných hlasů se vyjádřilo pro vznik této republiky (Ilievski 2007: 239). Případný vznik Ilýrie by Makedonskou republiku značně zničující vzhledem k tomu, kolik území z celkové rozlohy státu by zabrala.

Jelikož ale vláda nehodlala podlehnout tlaku, tak docházelo k četným demonstracím a protestům. V březnu roku 1992 zhruba 40 tisíc Albánců demonstrovalo ve Skopji s požadavkem na vyšší autonomii. V listopadu téhož roku pak po násilnostech v hlavním městě zemřeli čtyři lidé a došlo ke zničení zhruba padesátky obchodů. O tři dny později, 9. listopadu, se konal pohřeb tří etnických Albánců, kteří 6. listopadu zemřeli. Tohoto pohřbu se účastnilo na 20 tisíc Albánců. Aby se tento pohřeb nezměnil v další potyčku, tak ve Skopji hlídkovalo několik set policistů (Petersen 2011: 224; Minorities at Risk Project 2004).

Makedonská vláda byla nucena vyřešit neustále se navyšující počet Albánců v zemi. Proto došlo k vydání zákona týkajícího se občanství. Platnosti nabyl 12. listopadu roku 1992. Makedonské občanství je možné získat čtyřmi

způsoby: narozením se občance Makedonské republiky, narozením na území Makedonské republiky, získání občanství díky mezinárodním dohodám, a nebo získáním občanství na základě žití na území Makedonské republiky. Právě tato možnost se týkala Albánců. V tomto zákonu je totiž zavedeno určité omezení získání občanství pro „neobčany“ Makedonské republiky. Pokud chtěl kupříkladu Albánec, který žil v Kosovu a přestěhoval se do Makedonské republiky, získat občanství makedonského státu, tak jej mohl získat pouze poté, co na území Makedonské republiky bude trvale žít po dobu minimálně 15 let (Legislation online nedatováno).

Myšlenky na vznik Republiky Ilýrie na zhruba dvacet let utichly, situace se však změnila v roce 2014, kdy bývalý politik Nevzat Halili na shromáždění ve Skopje přečetl prohlášení o nezávislé republice. Ačkoliv se může zdát, že šlo pouze o marginální událost, tak jí byla věnována poměrně velká pozornost. Halili ve svém prohlášení mimo jiné řekl: *„Deklarace nezávislosti je prvním krokem pro naplnění rovnosti Albánců v Makedonii, kteří v zemi žijí již po dlouhé roky ale stále jsou vnímáni jako minorita.“* Halili se domníval, že pokud by došlo k ustavení Ilýrie, tak by se stala faktorem stability na Balkánu. Sám Halili byl osobou, která stála za, dle Makedonců, nelegálním referendem, kde se Albánci domáhali politické a teritoriální autonomie (Marusic 2014).

Navzdory tomu, že ústava, která prohlašovala, že Makedonská republika je nezávislým suverénním státem, byla přijata 17. září roku 1991, tak změny bylo možné sledovat již předtím. V roce 1990 proběhly první multietnické volby a v červnu roku 1991 dokonce došlo v parlamentu ke shodě na vyškrtnutí části „socialistická“ z názvu země. Zároveň došlo k ukončení cenzury a stejně tak byly ukončeny perzekuce politických oponentů. Zároveň byl počátek 90. let ve znamení ukončení státní kontroly masových médií, ale toto se netýkalo všech médií. Největší vydavatelství, které má pod svým patronátem jednu z nejčtenějších novin, *Nova Makedonija*, bylo i nadále pod státní kontrolou (Brunnbauer 2003: 162).

V roce vyhlášení nezávislosti proběhlo první sčítání lidu v Makedonské republice. O tomto sčítání se ale vedou značné pochybnosti, neboť stejně jako

referendum o nezávislosti bylo ignorováno albánským obyvatelstvem. Tento bojkot byl nejvíce zřetelných v Tetovu, Skopje či v Kumanovu. Na celé události je ale nejzajímavější, že ačkoliv se Albánci aktivně sčítání nezúčastnili, tak nabádali příslušníky romské a muslimské komunity k tomu, aby šli a vyjádřili se, že jsou příslušníky albánské komunity (Vrgova 2015: 114). V Makedonské republice proběhla od vyhlášení nezávislosti dvě sčítání lidu. První proběhlo v roce 1994 a druhé pak v roce 2002. Podobně jako v roce 1994 i v roce 2002 do země přicestovala celá řada pozorovatelů, kteří po Makedonské republice cestovali zhruba tři týdny a během té doby dohlíželi na to, aby vše spojené s administrativou kolem sčítání proběhlo regulérně a v pořádku. První sčítání lidu bylo značně problematičké. Zejména proto, že bylo odmítnuto Albánci. Proto bylo pro druhé sčítání přijato několik opatření, týkajících se zejména demografického rozložení. Dle výsledků z roku 1994 žilo v Makedonské republice zhruba 1.3 milionu Makedonců a Albánci byli zastoupeni zhruba 433 tisíci lidí. Oproti tomu dle sčítání lidu, které proběhlo o osm let později, žilo v Makedonské republice kolem 1.4 milionu Makedonců a Albánců pak bylo zhruba 580 tisíc (Courbage 2003: 429–445).

Albánci však měli i určité výhrady ke sčítání z roku 1994. Označili ho za neregulérní a ti radikálnější z nich se dokonce domnívají, že pokud by se zúčastnili všichni Albánci, tak by jejich podíl na obyvatelstvu Makedonské republiky dosáhl zhruba 40 % podílu (Rosulek 2001: 46).

Situace mezi Albánci a Makedonci byla napjatá v roce 1997, kdy ve městech Gostivar a Teto byly vyvěšeny albánské vlajky. Makedonské speciální policejní jednotky vstoupily do města Gostivar, aby odstranily albánskou vlajku, která byla vyvěšena na tamní radnici. Podle zákona o vlajkách totiž bylo vyvěšení albánské vlajky povoleno jen o svátcích a jen pokud vedle vlála makedonská vlajka. Albánští demonstranti se však shromáždili u radnice, aby zabránili policejním jednotkám ve vstupu. Na to ovšem jednotky zareagovaly bohužel nepřiměřenou silou. V konfrontacích byli tři lidé zabití a více než 200 lidí bylo zraněno. Starosta Gostivaru Rufi Osmani byl odsouzen k třinácti rokům a osmi měsícům ve vězení. Předseda městského zastupitelstva v Gostivaru Refik

Dauti byl odsouzen ke třem letům vězení. Starosta Tetova Alajdin Demiri a předseda městského zastupitelstva v Tetovu Vehbi Bexhetti byli odsouzeni k dvěma letům a šesti měsícům vězení. Osmanihovo délka trestu byla nakonec zkrácena na pouhých sedm let a osm měsíců (Ortakovski 2001: 34).

Problémy v Makedonské republice působí už samotná formulace makedonské ústavy. Již v její preambuli jsou prvky, které mohly předpovědět budoucí potíže. V preambuli se píše: „... *a za vytvoření vlastního státu, obzvláště však ze státoprávních tradic Republiky Kruševo a historických usnesení ASNOM a ústavně právní kontinuity makedonského státu jako suverénní republiky ve Federativní Jugoslávii, ze svobodně vyjádřené vůle občanů Republiky Makedonie v referendu z 8. září 1991, jakož i z historické skutečnosti, že Makedonie je konstituována jako národní stát makedonského lidu, v němž je zaručena úplná občanská rovnoprávnost a trvalé soužití makedonského lidu s Albánci, Turky, Vlasy, Rómy a ostatními národnostmi žijícími v Republice Makedonie...*“ (Pavliček – Jirásková 2001: 197).

Po podpisu Ohridské dohody došlo ke změně některých článků ústavy Makedonské republiky. Z jazykového hlediska došlo ke změně v rámci článku 7. Ten nově stanovoval, že makedonský jazyk své podobě je oficiálním jazykem Makedonské republiky. Nicméně tímto článkem byla upravena práva užívání ostatních jazyků: „... *In the units of local self-government where the majority of the inhabitants belong to a nationality, in addition to the Macedonian language and Cyrillic alphabet, their language and alphabet are also in official use, in a manner determined by law. In the units of local self-government where there is a considerable number of inhabitants belonging to a nationality, their language and alphabet are also in official use, in addition to the Macedonian language and Cyrillic alphabet, under conditions and in a manner determined by law.*“ (Sobranie nedatováno). Na lokální úrovni, v místní samosprávě může být užíván jazyk minoritních skupin, pokud v dané oblasti tvoří většinu. Tento článek však nepovyšoval tyto jazyky na oficiální rovinu.

Článkem 9. makedonské ústavy pak byla potvrzena rovnost mezi občany Makedonské republiky v jejich svobodách a právech: „*Citizens of the Republic of*

Macedonia are equal in their freedoms and rights, regardless of sex, race, colour of skin, national and social origin, political and religious beliefs, property and social status. All citizens are equal before the Constitution and law.“ (Sobranie nedatováno).

První dekáda po vyhlášení nezávislosti spíše než ve znamení politického hledání sebe sama byla poznamenána ekonomickým úpadkem. Hodnota hrubého domácího produktu klesla o 1/3 a nezaměstnanost vzrostla na zhruba 40 %. Za těchto podmínek došlo k omezování prostředků a oblastí, která trpěla škrty byla i oblast akademická. Finance na zahraniční cesty badatelů byly seškrtnuty, sledování a přístupy do databází mezinárodních časopisů byly ukončeny. Národní knihovna byla schopna získat publikace ze zahraničí jen s obtížemi (Brunnbauer 2003: 163).

Etničtí Albánci již od začátku nezávislého státu tvrdí, že se cítí být v Makedonské republice utlačováni. Mnoho z nich se totiž domnívá, že žijí v zemi, která patří Makedoncům. Oproti tomu Makedonci zase vnímají Albánce jako ten element, který chce sjednotit oblasti na západě země, aby se následně tyto oblasti mohly odtrhnout od celistvé Makedonské republiky (Rosůlek 2001: 43).

3. 3 Krizový rok 2001

Když skončil konflikt v Kosovu, tak vyvstala celá řada otázek. Mimo jiné se jednalo o to, co se bude dít s příslušníky Kosovské osvobozené armády, kteří se nepřidají ke kosovským mírovým silám. Stejně tak vyvstala otázka toho, kam zamíří jejich zbraně. Útočištěm pro mnohé bojovníky UÇK se stala Makedonská republika (Šmíd 2004: 78).

Navzdory tomu, že situace v Makedonské republice po vyhlášení nezávislosti vypadala nadějně, tak o deset let později došlo k vypuknutí krize mezi etnickými Albánci a etnickými Makedonci. Do té doby poměrně neznámá Národní osvobozená armáda (NLA či UÇK) vedená Alim Ahmetim začala sdružovat celou řadu nespokojených lidí z různých skupin. Jednalo se o bývalé vojáky Kosovské osvobozené armády z Kosova a Makedonské republiky, ale

členy byli i radikální Albánci z oblastí jihovýchodního Srbska, například Presheva či Medvedje. Od února do srpna roku 2001 to byla právě NLA, která organizovala ozbrojené povstání proti vládě v Makedonské republice. Čeho chtějí dosáhnout, nebylo víceméně jasné. Původně kolovala myšlenka, že se jedná o boj proti slovanské Makedonské republice, či že se jedná o boj za „Velké Kosovo“, případně za „Velkou Albánii“. Nakonec Národní osvobozenecá armáda sama svůj cíl specifikovala, tedy že jí jde o „boj za lidská práva Albánců v Makedonii“. NLA se velmi rychle stala aktérem na politickém poli v Makedonské republice. Právě díky tomu, jak akčním prvkem se NLA stala, se začalo velmi horlivě hovořit o risku vzniku občanské války. Napětí a obavy byly znát jak mezi občany, tak mezi politiky (Daskalovski 2004: 1).

Tomu, že se schyluje k vypuknutí konfliktu, nasvědčovalo vzrůstající napětí mezi oběma etniky od samotného vyhlášení nezávislosti v roce 1991, nicméně ani mezinárodní prostředí ani politici v Makedonské republice se nedomnívali, že by toto napětí mohlo eskalovat v otevřený konflikt mezi oběma etniky. Vztahy mezi nimi se po konfliktu zhoršily a vedly k tomu, že navzdory snahám o vytvoření stabilní Makedonské republiky byla společenská situace značně napjatá (Myhrvold 2005: 7).

Konflikt započal událostí, která se odehrála v lednu 2001. Ke konci měsíce jednotka Národní osvobozenecá armády zaútočila na policejní služebnu v Tearce v regionu Tetovo. Během tohoto útoku byl zavražděn policista a tři další lidé byli zraněni. O pár týdnů později se odehrál další vážný incident. Soukromá makedonská televizní stanice poslala skupinku svých filmařů, aby natáčeli v izolované horské vesnici, která byla obývána makedonskými Albánci a zároveň je na hranicích s Kosovem. Skupina byla zadržena neuniformovanými příslušníky NLA a zároveň filmařům nepovolili v dané oblasti natáčet. V reakci na toto vyslala makedonská policie vyšetřovatele, aby zjistili, co se stalo. Konflikt mezi většinou a menšinou započal. Konec února byl ve znamení úspěchu makedonských speciálních jednotek, které porazily rebely a dopravily je přes severní hranice do Kosova. V půlce března však již byla NLA zpět v plné síle v horách nad Tetovem. Období neklidu se střídala s obdobími míru a klidu.

Jedno takové období bylo narušeno, když NLA zabila osm příslušníků makedonské armády a policejních jednotek. Tento akt vedl k nepokojům, během nichž Makedonci útočili na makedonské Albánce a na obchody muslimských Makedonců ve Skopje či v Bitole. V květnu jednotky NLA zavraždily dva makedonské vojáky a jednoho unesly v oblasti Vaksince. Počátek června byl pak s tím, jak se jednotky NLA blížily ke Skopje ve znamení bojů v oblasti Tetovo. Několik makedonských vojáků bylo zabito během útoku rebelů 6. června. O několik dní později začala NLA vyhrožovat, že začne vést jiný typ boje. A tedy že bude z její strany docházet k bombardování hlavního města, blízkých ropných rafinérií a mezinárodního letiště. Těmito výhružkami se konflikt dostal do zcela nové fáze. Pod těmito výhružkami do konfliktu vstoupily Evropská unie a Spojené státy americké. Jak EU, tak USA nabádaly obě strany k utišení konfliktu a brzkému vyřešení situace. Obě strany se tedy dohodly na uklidnění situace. Toto uklidnění však netrvalo ani dva týdny. Další příměří bylo vyhlášeno 5. července. Nicméně ani to netrvalo příliš dlouho. Velmi brzy po jeho vyhlášení byla hlášena porušení tohoto příměří a na konci měsíce pak jednotky NLA postoupily do oblastí Tetova. Následkem této skutečnosti tisíce Makedonců opustily své domovy. Situace ve městě byla nepřehledná a značně komplikovaná. Dle médií docházelo k únosům a násilí vůči civilistům ze strany NLA a jí následujících skupin. Konec července byl ale též ve znamení protestů Makedonců ve Skopje (Daskalovski 2004: 7–10).

Etničtí Makedonci totiž docházeli k přesvědčení, že mezinárodní společenství a jeho aktéři spíše straní Albáncům a vůči Makedoncům jsou nepřátelští. Právě tohle byla jedna z příčin prohloubení konfliktu a ztížení jakéhokoliv mírového řešení. Právě ta podpora mezinárodního společenství totiž vedla k tomu, že se Albánci nevzdávali svých cílů. Obě strany konfliktu se nakonec dohodly na podpisu mírové dohody. Jednalo se o dohodu mezi čtyřmi největšími politickými stranami v Makedonské republice, tedy o VMRO-DPMNE, SDSM, DPA a PDP (Petroska-Beska – Najcevska 2004: 8–9).

Během sedmi měsíců konfliktu bylo zavražděno okolo 200 osob a více než 180 tisíc lidí bylo nuceno opustit své domovy. Nicméně Zhidas Daskalovski

uvádí, že byla zabita zhruba stovka lidí a že jen 100 tisíc lidí bylo nuceno opustit své domovy. Kromě tohoto došlo i ke značným škodám na majetku a zároveň bylo značně poškozené lokální hospodářství (Daskalovski 2004: 11; Pearson 2002: 2).

Krize roku 2001 znamenala pád premiéra Georgievskiho. Ten nejen že ztratil podporu mezinárodní komunity, ale též i podporu veřejnosti v samotném státu. Pro společnost se najednou stal osobou „non grata“ a začal být též vnímán jako politik, který je zkorumpovaný a naprosto nevhodný pro roli ministerského předsedy. Část makedonské veřejnosti jej zároveň obviňovala z toho, že je částečně zodpovědný za vypuknutí konfliktů v roce 2001 (Hislope 2013: 621–622).

Na konflikt v roce 2001 můžeme nahlížet ze dvou perspektiv – z perspektivy albánské a perspektivy makedonské. Dle Makedonců byly útoky NLA proti státu, jehož součástí jsou i obyvatelé albánského etnika, činy, které měly vést k tomu, že by se neklidné části Makedonské republiky, hlavně západní části státu, měly připojit ke Kosovu. Z pohledu Albánců však celá krize v roce 2001 byla jen výsledkem špatný vztahů mezi oběma etniky. A zároveň touto krizí vyvrcholilo utlačování obyvatel albánského etnika. Pro Albánce byla na vině i makedonská vláda, která dle nich celý konflikt ještě více zhoršila, když využila bezpečnostních složek v takovém počtu a nasazení. Krize v roce 2001 měla negativní efekt na mezietnické vztahy v Makedonské republice. Navzdory tomu, že krize v roce 2001 byla dořešena uzavřenou mírovou dohodou, tak v reakci na tento ozbrojený konflikt docházelo v Makedonské republice k daleko větší segregaci albánských občanů. Díky dohodě sice došlo k zajištění míru a znovu uplatnění zákonů a znovuzavedení pořádku ve většině částí země, ale už nebyla schopna zajistit sbližování mezi etnickou většinou Makedonců a etnickou menšinou Albánců (Myhrvold 2005: 7).

3. 3. 1 Role mezinárodních aktérů v Makedonské republice během krize roku 2001

Několik týdnů po vypuknutí násilí navštívili Makedonskou republiku zástupci NATO a EU George Robertson a Javier Solana. Oba zástupci těchto mezinárodních organizací se snažili přimět všechny zúčastněné strany k ukončení násilí. Zpočátku vypadala situace úspěšně, nicméně po vniknutí rebelů do města Aracinovo se ukázalo, že diplomacie a vyjednávání nebudou stačit (Paintin 2009: 14).

Permanentní vyjednávací tým pro ukončení konfliktu byl sestaven v krátké době. Tým byl veden bývalým francouzským ministrem zahraničí Francisem Leotardem a americkým balkanologem Jamesem Pardewem. To, že se do Makedonské republiky sjeli zástupci Spojených států amerických a Evropské unie, vedlo k tomu, že mohlo dojít k zahájení dalšího vyjednávání. Jeho výsledkem se stala Ohridská dohoda, která byla podepsána 13. srpna roku 2001. Již dva týdny po podepsání dohody byla Severoatlantickou aliancí zahájena operace Essential Harvest. Součástí této operace bylo na 3500 vojáků NATO, kteří v zemi měli omezené pravomoci a během jejich 30denní operace měli vybírat zbraně od Národní osvobozené armády. Tato operace vznikla jako výsledek na požadavek makedonského prezidenta Trajkovského, který žádal asistenci NATO pro svou zemi (Paintin 2009: 14–15; NATO 2002).

Role v řešení napětí v Makedonské republice byly tedy rozdělené. Zatímco NATO se mělo postarat o odzbrojení jednotek, tak Spojené státy americké spolu s Evropskou unií se staraly o vyjednávání se zúčastněnými stranami. K úzké spolupráci též docházelo mezi pracovníky NATO, OBSE a Evropské unie, kteří úzce spolupracovali a hojně si vyměňovali informace. Zástupci těchto organizací se každý týden scházeli pod záštitou OBSE. Díky těmto setkáním bylo možné dojednat aktivity všech zúčastněných mezinárodních organizací v postkonfliktní situaci (Paintin 2009: 15–16). S ohledem na geografickou blízkost se v postkonfliktním období nejvíce zapojovala Evropská unie. Rozvojová a rekonstrukční asistence do Makedonské republiky byla

poskytována skrze Evropskou agenturu pro rekonstrukci. V první fázi postkonfliktní rekonstrukce docházelo k budování domů a zničené infrastruktury v oblastech, které byly nejvíce zasaženy. Postupem času se asistence rozšířila i do dalších oblastí. Jednou z oblastí, kde byla poskytována podpora a pomoc, byly mezietské vztahy. Dále pak docházelo k pomoci v oblasti soudnictví či v oblasti politických reforem. V období let 2001–2008 poskytla Evropská unie skrze tuto agenturu do Makedonské republiky prostředky ve výši 300 milionů Euro (Paintin 2009: 16–17).

Kromě Evropské unie se období postkonfliktní rekonstrukce účastnila i Severoatlantická aliance. Po skončení operace Essential Harvest byla v září roku 2001 zahájena další operace, tentokrát pod názvem Amber Fox. Cílem této operace bylo zajistit a chránit zástupce Evropské unie a OBSE, kteří v Makedonské republice byli za účelem sledování aplikace Ohridské dohody. Původně měla operace probíhat jen tři měsíce, nakonec však byla prodloužena až do prosince roku 2002 (Paintin 2009: 20; NATO 2003a).

Ani po ukončení operace Amber Fox roku 2002 však Severoatlantická aliance ze země neodešla. NATO zahájilo třetí operaci, tentokrát pod názvem Allied Harmony, jejíž součástí bylo zhruba 450 zástupců NATO. Úkolem této operace nebylo jen zajištění ochrany mezinárodních pozorovatelů, ale zároveň tím chtěla Severoatlantická aliance ukázat, že se hodlá zapojovat i nadále v Makedonské republice. Operace byla ukončena v březnu roku 2003. O ukončení rozhodla Rada Severoatlantické aliance a zároveň došlo k dohodě s Evropskou unií o tom, že právě ona tuto operaci po ní převezme (Paintin 2009: 20, NATO 2003b).

Aktivní v postkonfliktní rekonstrukci navzdory svým vlastním zahraničně-politickým problémům byly i Spojené státy americké. Právě ony patřily mezi klíčové vyjednavče Ohridské dohody. Spojené státy americké jsou klíčovým bilaterálním donorem Makedonské republiky a aktivně podporují makedonské snahy o demokratické a ekonomické reformy. Americká agentura pro mezinárodní rozvoj USAid zahájila v Makedonské republice již několik projektů, které se zaměřovaly na implementaci Ohridské dohody. Některé projekty se

týkaly i oblasti vzdělávání. Ačkoliv Spojené státy americké byly v Makedonské republice i nadále aktivní, tak očekávaly, že poroste aktivita Evropské unie, zejména v oblasti finanční a vojenské (Paintin 2009: 21).

3. 4 Ohridská dohoda

Ohridská dohoda byla podepsána 13. srpna téhož roku a vedla k ukončení ozbrojeného konfliktu mezi albánskými rebely a makedonskými ozbrojenými silami. Díky mezinárodnímu tlaku se prezident Boris Trajkovski spolu se zástupci čtyř největších politických stran podepsali pod Ohridskou dohodu. Zejména díky tomuto mezinárodnímu tlaku došlo k dořešení ještě před samotnou eskalací konfliktu, který hrozil proměnou v občanskou válku. Na jednu stranu bylo cílem mírové dohody institucionalizovat etnickou rovnost mezi makedonskou většinou a albánskou menšinou, na straně druhé však tato mírová dohoda vedla k tomu, že došlo k rozšíření zapojení mezinárodních aktérů v Makedonské republice, zejména v souvislosti s koordinací a monitorování mírového procesu. Zároveň se mezinárodní společenství, zejména pak Spojené státy americké a Evropská unie, slíbilo účastnit strukturálních změn a poskytnout finanční pomoc (European Stability Initiative nedatováno; Myhrvold 2005: 8–9).

Ohridská dohoda je dohodou, která položila základy principů multikulturalismu v Makedonské republice. Dohoda je o to specifitější, že se na ní shodla majorita s minoritou. Byla zde řešena otázka etnických vztahů v Makedonské republice a její blízká témata, jako bylo používání jazyka či vzdělání (Karajkov 2008: 452).

Samotná dohoda se skládá z deseti částí, přičemž devátá část jsou dodatky. Dle dohody je naprosto vyloučeno jakékoliv použití násilí pro dosažení politických cílů. V druhé části je pak zmíněno odzbrojení albánských radikálů, přičemž v této části je zmíněna role NATO, které má při těchto akcích fungovat jako dozor. Čtvrtá část je pak důležitá zejména proto, že v ní vidíme jakési základy a počátky rovnoprávnosti mezi Makedonci a Albánci. Zejména se jedná o bod 4.1, kde je řečeno: „*Princip nediskriminace a rovnoprávnosti vždy bez výjimek respektován.*“ Nicméně co se problematiky užívání jazyka týká, tak

Ohridská dohoda i nadále uznává za jediný úřední jazyk Makedonské republiky makedonštinu. Nicméně jazyk, kterým hovoří více než 20 procent obyvatel, se stává oficiální jazykem (OBSE 2001).

Tehdejší makedonská ministryně pro evropské záležitosti Radmila Šekerinska byla zásadní osobou v tom, aby se Ohridská dohoda stala reálnou. Ona sama se vyjádřila v tom smyslu, že v období mezi 2001–2003 byly změny plynoucí z Ohridu ve společnosti zřetelné. Ona sama se domnívá, že Evropská unie je právě tím elementem, který země na Balkánu potřebují pro svou stabilitu a správné fungování (European Stability Initiative 2010).

Podepsání dohody a zavázání se ke změnám a realita byly však rozdílné. Vláda sice přijala opatření, která byla zmíněna v dohodě, ale v reálném životě byla v mnoha případech daná opatření měněna tak, aby vyhovovala etnickým makedonským politickým elitám. Kupříkladu se to týká i jazyka. Navzdory tomu, k čemu se vláda zavázala v Ohridské dohodě, tak právní změny nejsou příliš respektovány. I nadále se hovoří na úřadech makedonštinou a albánština se používá spíše na lokální úrovni (Global Security nedatováno).

Úpravy Ústavy plynoucí z podepsané Ohridské dohody proběhly i v částech věnujících se parlamentu Makedonské republiky. Nově bylo zaneseno do ústavy, že v parlamentu mají být zastoupeni též politici reprezentující komunity, které nepatří k majoritním v rámci makedonské populace. K tomu se vztahovala i další úprava v rámci parlamentních procedur (Framework Agreement 2001).

„Laws that directly affect culture, use of language, education, personal documentation, and use of symbols, as well as laws on local finances, local elections, the city of Skopje, and boundaries of municipalities must receive a majority of votes, within which there must be a majority of the votes of the Representatives claiming to belong to the communities not in the majority in the population of Macedonia.“ Což více méně odkazuje k prvnímu zmíněnému, tedy že v parlamentu musí být zastoupeni zástupci menšinových komunit (Framework Agreement 2001).

Schvalování nové ústavy se nesešlo s vřelým přijetím. Podle části obyvatelstva měli Albánci svá práva zajištěna již ve staré ústavě, a proto nebyl důvod schvalovat ústavu novou. V jejich pojetí pak uzavřená mírová dohoda brojila pouze za práva Albánců a upozadila příslušníky makedonského etnika, kteří dohodou mohli přijít o mnohem více, než kolik díky ní získali. Albánci si od Ohridské dohody slibovali zlepšení svého postavení ve státě. I proto na této dohodě trvali a spoléhali se na ni (Myhrvold 2005: 9–10).

Univerzita v Tetovu vydala k desátému výročí vzniku Ohridské dohody sborník prací, které se věnují této dohodě. Badatelka Livia Plaks k Ohridské dohodě uvedla: „(...) *OD byla a stále je dokumentem, který adresuje práva minorit a interetnických vztahů v jihovýchodní Evropě. Z OFA se máme hodně co učit, (...) zkušenosti, které mohou zlepšit koexistenci v této části světa. Na konci dne, OFA adresovala problémy jádra konfliktu a vedla ke vzniku funkčního státu.*“ (Plaks 2011: 48). V roce 2009 však předseda albánské politické strany DPA, Menduh Thaçi, označil Ohridskou dohodu za „mrtvou“. Podle něj bylo nutné provést zásadní změny v makedonské ústavě. Ideální by dle něj bylo, kdyby vznikla ústava nová (Spasovska 2009).

4. VZDĚLÁNÍ V MAKEDONSKÉ REPUBLICE

Jednou ze základních součástí perspektivního života je dle mého zisk adekvátního vzdělání. Od zisku vzdělání se totiž odvíjí možnost zisku pracovních příležitostí a možnost realizovat se. Pro Albánce v Makedonské republice však byly možnosti zisku vzdělání značně omezené.

V každé společnosti je vzdělávací systém spjatý se sociálními potřebami právě díky jejich vzájemnému vztahu. Vzdělávací systém v Makedonské republice je utvářen politickou, ekonomickou ale i kulturně-ideologickou sférou. Vzdělávací instituce jsou místem, kde dochází k utváření přístupu k dalším etnickým skupinám. S tímto souvisí dvě myšlenky, a tedy multikulturalismus a interkulturalismus. Multikulturalismus se opírá o to, že ačkoliv je v dané zemi vyzdvihováno jedno určité etnikum a jeho kulturní identita, tak dochází k akceptaci a toleranci ostatních etnických skupin. Oproti tomu interkulturalismus se zaměřuje na dynamický proces mezi rozdílnými kulturami, které spolu aktivně spolupracují a navzájem se respektují. Interkulturalismus je ve vzdělávání v Makedonské republice zásadní. Vzhledem k tomu, že v zemi žijí zástupci několika etnických skupin již po dlouhá desetiletí, tak jejich koexistence je nutná pro fungování státu jako celku a zároveň i jeho komponent, tedy i vzdělávání (Muhic 2017: 16).

4. 1 Období vyhlášení nezávislosti až Ohridská dohoda 1991–2001

Již v srpnu roku 1990 byla makedonskou vládou odmítnuta petice, za kterou stála celá řada albánských skupin a organizací. Cílem této petice byl požadavek na užívání albánštiny ve výuce a i ve školní administrativě. Kromě toho zde byl i požadavek na znovupřijetí albánských učitelů, kteří byli suspendováni během politických turbulencí (Pichler 2009: 219).

Po vyhlášení nezávislé Makedonské republiky bylo zajištěno a garantováno komunitám, které nebyly většinové, vzdělávání na primární a sekundární úrovni v těchto minoritních jazycích. Navzdory snahám albánských

politických představitelů se však až do roku 1997 nepodařilo prosadit užívání jazyka minoritních skupin na vysokých školách. Změny se na této úrovni začaly odehrávat až s rokem 1997 a zákonem o jazycích na pedagogické fakultě Univerzity Svatého Klementa Ohridského ve Skopji. Jednalo se o první zákon, který se věnoval principům multikulturalismu a jazykové diverzity na vysoké škole. Přelomové bylo zejména to, že zde byla již nastíněna potenciální možnost vysokoškolského vzdělávání v jiném jazyce, než je makedonština. Díky tomuto zákonu se mohli studenti programů zaměřených na vyučování na mateřských školách, na primární a sekundární úrovni, vzdělávat v jazyce komunitní menšiny Makedonské republiky. Aby byl tento zákon uplatněn, tak byla potřeba, aby do daného programu vstoupila minimálně dvacítká studentů, která patří k etnické menšině. Albánská menšina však s tímto nebyla spokojena. Podle ní to spíše jen podtrhovalo skutečnost, že vysokoškolské vzdělání v Makedonské republice je dostupné pouze v jednom jazyce. Zejména díky tomu, že zákon byl uplatněn pouze na jedné vysoké škole a navíc jen na pedagogické fakultě. V roce 2000 se pak do situace zapojila i OBSE, zejména její vysoký komisař pro národní minoritní skupiny, Max van der Stoep. OBSE přišla se svým vlastním zákonem o vysokoškolském vzdělávání s několika novinkami a inovacemi. Hlavním bodem byla skutečnost, že byla zmíněna možnost financování univerzit bez státních financí, kde by byla albánština hlavním vyučovacím jazykem. Zároveň spolu s tím došlo ke vzniku nové instituce, Akreditační komise. Ta byla zodpovědná za akreditaci a evaluaci univerzitních studijních programů. Výsledkem toho zákona byl vznik soukromé univerzity Jihovýchodní Evropa v roce 2001, kde bylo možné se vzdělávat na pěti katedrách. Vyučovacím jazyky byly albánština, makedonština a angličtina, záleželo na tom, jaký studijní program si zájemce vybral (Muhic 2017: 18).

4. 2 Změny zavedené Ohridskou dohodou

Ohridská dohoda s sebou nesla celou řadu změn. Tou první byla změna preambule v makedonské ústavě. Jakékoliv označování minorit jako národností bylo odstraněno. Nově byli občané všech etnických skupin, které obývají

Makedonskou republiku, označováni jako lidé, kteří mají stejný status jako občané země (Myhrvold 2005: 9).

V rámci vzdělávací oblasti je důležitá úprava Ústavy v článku 7. Tato úprava se věnovala právu užívání jazyka: „*Any other language spoken by at least 20 percent of the population is also an official language, written using its alphabet, as specified below.*“ (Framework Agreement 2001). Díky této úpravě mělo tedy dojít k tomu, že albánština bude dalším oficiálním jazykem Makedonské republiky. Albánština měla mít svou pozici jasnou díky tomu, že v Makedonské republice zastávají Albánci více než 20% podíl na obyvatelstvu (Myhrvold 2005: 9).

Další úprava, která vzešla díky Ohridské dohodě, se týkala článku 48. Zde bylo nově deklarováno, že příslušníci komunit mají právo na vzdělávání v jejich rodném jazyce na primární a sekundární úrovni vzdělávání. Zároveň však tato úprava zavazovala ostatní komunity k tomu, že ačkoliv budou studovat ve svém rodném jazyce, tak se zároveň budou učit i makedonštině (Framework Agreement 2001).

„*Members of communities have the right to instruction in their language in primary and secondary education, as determined by law. In schools where education is carried out in another language, the Macedonian language is also studied.*“ (Framework Agreement 2001).

Vzdělávací systém v období po podepsání Ohridské dohody byl rozdělen na základní vzdělávání v délce osmi let a následně čtyřletý sekundární stupeň, což může být studium na gymnáziích, technických školách či odborných učilištích. V Makedonské republice je povinné absolvovat primární stupeň vzdělávání (Kavaja 2017: 483). V roce 2008 pak došlo ke změně na primární úrovni vzdělávání. Z osmiletého povinného vzdělávání se stalo devítileté. Žáci tak začali do základních škol nastupovat již ve věku šesti let (OECD nedatováno: 2).

V rámci některých mixovaných škol dochází k nahlášenému interetnickému násilí mezi studenty. Zejména se jednalo o šarvátky mezi žáky makedonského a albánského etnika v době přestávek. Takovéto potyčky byly

nahlášeny ze středních škol ve městech Skopje, Struga či Kicevo, kde je dle demografických statistik největší podíl makedonské a albánské populace. Tyto potyčky ukazují na selhání struktur vzdělávání, které si daly za cíl adresovat problémy identity ve školách. Navíc skutečnost, že žáci od sebe byli oddělováni, situaci a napětí příliš nepomáhala (Kavaja 2017: 484).

Striktní oddělení žáků, které je v rámci předškolního vzdělávání a následně na primární úrovni, není v takové míře uplatňováno na sekundární úrovni vzdělávání. Myhrvold pro tuto úroveň představil tři přístupy, které byly v Makedonské republice uplatňovány:

1) studenti albánského etnika a příslušníci dalších etnických minorit studují ve školách, kde převažují příslušníci makedonské většiny. O možnosti výuky v rodném jazyce rozhoduje počet zapsaných studentů na počátku školního roku. Albánští studenti pak v mnoha případech místo dojíždění do škol, kde se vzdělává v albánštině, zůstávají v místě svého bydliště a navštěvují vzdělání v makedonštině. Příkladem může být situace některých albánských studentů žijících v Bitole, kde se ovšem na obou gymnáziích vyučuje pouze v makedonštině. Tito studenti buď mohli cestovat do měst Struga či Kicevo, kde se na tamních gymnáziích vyučuje v albánštině, a nebo zůstat v Bitole. Mnoho z nich pak zvolilo raději možnost zůstat v Bitole a absolvovat střední školu tak v makedonštině.

2) druhým příkladem, který lze v Makedonské republice stále najít, je existence tzv. dvou škol pod jednou střechou. Jedná se o etnicky mixované školy, kde studenti studují stejné obory, jsou ale rozděleni do tříd dle své příslušnosti k etniku. Navzdory tomu, že studenti studují na stejné škole, tak jejich styk s příslušníky dalších etnik je minimální. Dokonce se nestýkají ani během přestávek a mimoškolních aktivit. Tato skutečnost vede k tomu, že se utváří etnické skupiny žáků, které se stýkají pouze mezi sebou a nikoliv s dalšími žáky.

3) třetí varianta, která našla své místo po roce 2001 ve městě Kumanovo, se týkala skutečné fyzické separace nejen studentů, ale i školní administrativy. Studenti navštěvují oddělené a nezávislé hodiny. Administrativa takovýchto škol je též rozdělena etnickými liniemi. Navzdory tomu, že žáci studují odděleně, tak

jsou považováni za žáky jedné školy. Například studenti studující na gymnáziu Goce Delcev v Kumanovu byli navzdory oddělenému studiu považováni za studenty té samé střední školy (Myhrvold 2005: 18–20).

Hlavním rámcovým dokumentem pro činnosti v oblasti vzdělávání v Makedonské republice byl Národní program pro rozvoj vzdělávání 2005–2015. Hlavním cílem bylo zlepšit přístup ke vzdělání a zároveň s tím snížit úroveň diskriminace. Ministerstvo pro školství a vědu je v Makedonské republice zodpovědné za celkový vzdělávací systém, tedy od základního po vysokoškolský stupeň. Ministerstvo odpovídá za zřízení a provoz vzdělávacích institucí a jejich akreditaci. Zároveň přijímá a schvaluje učební osnovy, publikuje učebnice a schvaluje osoby na vedoucí pozice do těchto vzdělávacích institucí. V roce 2011 byl rozpočet na vzdělávání v celkové výši 4,6 procenta HDP, což je pod dlouhodobým průměrem OECD 5,7 procenta. Navzdory tomu, že zodpovědnost za vzdělávací instituce na primární a sekundární úrovni nesou místní samosprávy, tak vzdělávání je z větší části financováno centrální vládou (OECD nedatováno: 1-2).

4. 3 Situace a vývoj v primární a sekundární úrovni vzdělávání

4. 3. 1 Vývoj vzdělávání od roku 2000

V roce 2000 bylo častým jevem to, že albánské děti nedokončily střední vzdělání. Zároveň bylo v té době aktuální téma albánských dívek z vesnic, které často nedokončily ani osmou třídu. Navzdory tomu, že základní vzdělání bylo povinné pro všechny. Pokud se přišlo na to, že rodiče nepošílají dítě do školy, docházelo k jejich pokutování (Carter – Ackermann – Janev 2000: 9).

Krizový rok 2001 byl ve znamení napětí mezi Albánci a Makedonci. Ohridská dohoda, která byla oběma stranami za mezinárodního dohledu podepsána, slibovala celou řadu změn. Mezi jinými se věnovala i tématu vzdělání a užívání jazyka. Zásadní jsou dvě věci. Dle Ohridské dohody je možné absolvovat základní a střední vzdělání ve svém mateřském jazyce a na univerzitách má probíhat i vyučování v jazyku, jímž hovoří více než 20 procent obyvatelstva. Právě tyto dva body značily, že situace pro minority v Makedonské

republiky dojde zlepšení a že budou mít albánské děti možnosti získání vzdělání od základní úrovně až po univerzitu (Koneska 2014: 142).

Situace ve vzdělání není kritická jen mezi Makedonci a Albánci. Příkladem může být situace z jara roku 2003, kdy rodiče žáků tureckého etnika na základní škole v Centar Supa bránili tomu, aby jejich děti chodily do tamní školy, kterou vedl ředitel albánského původu (Myhrvold 2005: 29).

Umožnění studia v mateřském jazyce se mohlo zdát ideální pro vyřešení konfliktu mezi Albánci a Makedonci, nicméně skutečnost, že docházelo ke vzniku oddělených vzdělávacích zařízení, kde se buď vyučovalo v albánštině, nebo v makedonštině, přinášelo s sebou celou řadu otázek a problémů. Jedním z problémů bylo mimo jiné, že de facto od sebe byli odděleni potomci Makedonců a potomci Albánců, tudíž namísto jakési integrace jim bylo spíše naznačen přímý opak. Zpočátku byli studenti rozdělováni na ranní a odpolední vyučování, následně došlo k oddělení v rámci budov. Nepokoje mezi studenty na středních školách v Kumanovu či Struze vyvolaly bouřlivou diskusi mezi rodiči žáků, místními autoritami a vládou (Koneska 2014: 147). Segregace studentů různého etnika při vyučování byla podporována po mnoho let. Dělo se tak zejména proto, aby nedocházelo mezi nimi ke konfliktu (Bakiu – Dimitrova – Brava 2016: 5).

Kvalita vzdělání minorit je též poznamenána segregací ve vzdělání. Základní školy, kde se vyučuje jazykem minorit, jsou obvykle na nižší úrovni kvality než školy, kde se vyučuje v makedonštině (Kavaja 2017: 486).

Domnívám se, že takové oddělování žáků je přímo v rozporu s Ústavou republiky. V samotné Ústavě Makedonské republiky je zanesena skutečnost, že všichni občané státu mají právo na vzdělání. Jak je uvedeno v článku 44 Ústavy: *„Každý má právo na vzdělání. Vzdělání je dostupné pro všechny za stejných podmínek. Primární vzdělání je povinné a zdarma.“* (Sobranie nedatováno).

Rok 2007 byl v Makedonské republice ve znamení navýšení financí pro oblast vzdělávání. Kromě tohoto pozitiva došlo k úpravě délky primárního vzdělávání. Z původních osmi na devět let, nyní tedy žák bude studovat ve věku od 6 let do 15 let (Evropská komise 2007: 58).

Státy západního Balkánu ratifikovaly v roce 2008 velkou mezinárodní konvencí týkající se lidských práv a minoritních skupin. Ministři školství států jihovýchodní Evropy podepsali v roce 2008 společné prohlášení, kde se zavázali ke zlepšení života občanů v jihovýchodní Evropě. Zejména se jednalo o kvalitu, diverzitu a přístup ke vzdělání. Šlo ale také i o inovace ve vzdělávání (Bakiu – Dimitrova – Brava 2016: 7).

Rok 2008 byl v Makedonské republice ve znamení zavedení zákona, který přivítali občané Evropské unie žijící v této balkánské republice. Dle tohoto zákona měly nově děti občanů EU žijících na území Makedonské republiky zaručený přístup k základnímu vzdělání za stejných podmínek jako děti, které jsou občany země (Evropská komise 2008: 66).

Situace mezi Albánci a Makedonci na poli vzdělání se vyostřila opětovně v roce 2009. V tomto roce byl představený strategický dokument, který se týkal integrovaného vzdělávání. Tento dokument se věnuje pěti bodům, díky kterým bude zlepšena situace mezi žáky odlišného etnika. Jednalo se o společné aktivity žáků, zlepšení znalostí v jazycích, zlepšení vzdělání vyučujících, reformy v osnovách vzdělávání a zlepšení školního managementu. Samotný dokument by problémem nebyl, avšak akce, které byly provedeny po jeho uvedení v platnost, vyvolaly opětovné bouře a diskuse mezi rodiči. Ministerstvo školství totiž rozhodlo o tom, že makedonský jazyk bude povinný již od první třídy pro všechny žáky, neboť se jedná o oficiální jazyk státu. Právě toto se ale nelíbilo rodičům, učitelům a nevládním organizací. Ti se totiž domnívali, že na prvňáčky by neměly být kladené takové požadavky, neboť již původní osnovy prvňáčků byly obsáhlé a učení dalšího jazyka by situaci ještě více ztížilo (Koneska 2014: 150).

Dle dat ze školního roku 2010–2011 vyplývá, že nadále jsou etničtí Makedonci a etničtí Albánci na základních školách izolováni. Skoro 100 % všech studentů makedonského etnika studuje v makedonštině, kdežto v případě etnika albánského studuje v albánštině kolem 97, 83 % žáků (Barbieri – Vrgova – Bloznakovski 2013: 3).

V roce 2011 došlo k určitému pokroku, kdy vláda přijala strategii integrovaného vzdělávání, která předpokládá zavedení jazyků etnických komunit jako vyučovacího jazyka. I nadále je však pro vládu výzvou skutečnost, že příslušníci různých etnických skupin se spolu stýkají jen minimálně a spíše se v rámci škol izolují do skupinek (Evropská komise 2011: 70).

Na konci roku 2011 bylo v Makedonské republice celkově 990 základních škol, oproti tomu středních škol bylo kolem 114. Díky evaluacím sčítání lidu, které proběhlo v roce 2002, vyplynula zajímavá informace. Zhruba 96 procent obyvatelstva je gramotných, což indikuje, že jsou tu zhruba čtyři procenta negramotných osob věku 15 let a výše. Největší zastoupení v této statistice mají příslušníci romského etnika, mezi nimiž je až 21 procent negramotných. K roku 2002 se pak vztahuje i další nelichotivá statistika týkající se příslušníků romského etnika. Zhruba 33 procent Romů nezvládlo absolvovat základní úroveň vzdělávání. A ze zbylých 67 procent získalo 93 procent žáků vzdělání jen na základní úrovni, tedy už ani nepokračovali na střední školy (OECD nedatováno: 2–3).

Kromě toho, že jsou žáci od sebe oddělováni v rámci tříd a škol, dochází i k tomu, že se obě skupiny učí dle jiných osnov v určitých předmětech, například v dějepisu. Co se týče vyučování historie dalších etnických skupin, je pouze na vyučujícím, zda se této problematice chce věnovat (Bakiu – Dimitrova – Brava 2016: 8–10).

Dle studie, kterou provedl UNICEF na základě oficiálních dat, lze říci, že zatímco makedonští a albánští studenti mají výuku ve svých mateřských jazycích, tak romští a srbští studenti studují v makedonštině. Problém, na který UNICEF upozorňuje, je skutečnost, že dochází ke snižování počtu multilinguálních základních škol, tedy škol, kde by docházelo k výuce jak v makedonštině, tak albánštině (Petroska-Beska – Najcevska – Kenig – Ballazhi – Tomovska 2009: 56–57).

USAid je v rámci Makedonské republiky velice aktivní. Jedním z jejích posledních projektů je „The Readers are Leaders Project (2013–2018)“, který se zaměřuje na základní školy v rámci celého státu. Cílem tohoto projektu je

zejména posílení základních dovedností žáků, tedy čtení, psaní a počítání. Kromě tohoto projektu začala USAid spolupracovat i s Lions Club International Foundation na projektu „Children with Visual Impairments Project (2014–2019)“. Tento projekt si klade za cíl zvýšení kvality a dostupnosti vzdělávacích služeb pro děti se zrakovým postižením. Součástí je pak i vydání učebnic psané Braillovým písmem a zároveň má díky tomuto projektu dojít ke zvýšení povědomí společnosti o tomto problému. Hlavním cílem je, aby děti se zrakovým postižením měly rovný přístup ke vzdělání a pracovním příležitostem (USAid 2018).

V roce 2015, došlo k určitému zlepšení situace v předškolním vzdělání, jsou zde však stále nedostatky v přístupu ke kvalitnímu vzdělání pro děti z nemajoritních komunit a pro děti, které potřebují speciální přístup vyučujících. Makedonská republika navíc plně participuje na programech Erasmus, díky čemuž se do země dostávají řady studentů ze států Evropské unie (Evropská komise 2015: 66–67).

Ani o rok později nebyla situace pro děti z nemajoritních etnických skupin lepší. Stále čelí bariérám v přístupu ke kvalitnímu vzdělání. Navíc report poprvé zmiňuje skutečnost, že korupce a politický vliv jsou riskem pro oblast vzdělání (Evropská komise 2016: 73).

V roce 2016 byl Makedonským ministerstvem pro školství a vědu přijat nový Koncept pro interkulturní vzdělávání. Tento koncept vznikl jako spolupráce Ministerstva pro školství a vědu, organizace Nansen Dialogue Center Skopje a Ministerstva pro školství a vědu Norska, spolu s financováním norského Ministerstva zahraničních věcí. Tento koncept interkulturního vzdělávání vznikl díky výzkumu současné situace a podmínek v mnoha monoetnických a multietnických školách ve venkovských a městských oblastech Makedonské republiky. Dokument a koncept se sice věnuje pouze primárnímu a sekundárnímu vzdělávání, nicméně jeho důležitost je i tak významná. Naučit žáky na nižších stupních vzdělávání vzájemnému respektu a soužití povede k většímu porozumění v době, kdy již nebudou součástí vzdělávacího systému (Muhic 2017: 18–19).

Projekt, který byl spuštěn v roce 2017, se věnoval interetnickému vzdělávání. Projekt nesoucí název „The Youth Ethnic Integration Project (2017-2022)“ je zaměřený na zlepšení interetnické integrace v Makedonské republice. Skrze tento projekt USAid usiluje o zvýšení mezietnického porozumění mezi etnickými skupinami. Toho je dosahováno díky spolupráci USAid s lokální samosprávou, ale zároveň spolupracuje se základními a středními školami a i zástupci jednotlivých etnických komunit Makedonské republiky. Jedním z cílů projektu je zároveň i zapojení studentů do školního a komunitního života. Mimo jiné má docházet i k podpoře zapojení studentů do rozhodovacích procesů ve školách a obcích (USAid 2018).

4. 3. 2 Oblast primárního a sekundárního vzdělávání jako konfliktní linie

Školní infrastruktura v Makedonské republice je často terčem neshod mezi oběma etniky. Zejména Makedonci často vystupují proti možnosti vzniku školních tříd, kde by se vyučovalo v albánštině, na školách, kde se tradičně vyučovalo pouze v makedonštině. Takovéto protesty proběhly například ve městě Bitola, kde mělo dojít ke vzniku tříd pro albánské studenty ve škole, kde již probíhala výuka v makedonštině. Takovýto pokud vyvolal celou řadu reakcí a vedl k protestu žáků a rodičů jak v roce 2000, tak v roce 2003. Podobně se zachovali i Albánci v roce 2003 ve městech Tetovo a Kumanovo, tedy městech, kde tvoří většinu albánské etnikum (Kavaja 2017: 486).

Problematické je i případné pojmenování či přejmenování škol. Díky decentralizaci vzdělávacího systému byla ministerstvem školství vytvořena procedura, skrze niž mohou školy změnit svůj oficiální název. Ani toto však neprobíhá bez problémů. Když došlo ke změně názvu školy v Jegunovce podle albánského učitele, tak z ní makedonští studenti hojně odcházeli (Kavaja 2017: 486).

Na základních školách, kde se vyučuje v jazyce minoritních skupin, je kvalita vzdělání značně nižší než na školách, kde se vyučuje v makedonštině. Tato skutečnost naznačuje, že už samotné rozdělení prostředků pro školy

albánské a makedonské může být rozdílné. Situaci nepřidává ani decentralizace vzdělávacího systému. Bohatší regiony Makedonské republiky mohou zajistit lepší financování škol než regiony chudší, tedy regiony většinově obývané etnickými minoritami. Studenti albánského etnika tedy mají omezené možnosti získání kvalitního vzdělání, což je automaticky vyřazuje z možnosti dosažení úspěchů v oblasti vzdělávání. Nelze se proto divit, že nespokojenost Albánců se systémem v Makedonské republice je taková, jaká je, neboť nerovnosti existují již v něčem tak základním, jako je vzdělávání. Možnosti a budoucí socio-ekonomický status dětí je zároveň ovlivněn jazykovou politikou. Albánci, kteří nemluví plyně makedonštinou, čelili a stále čelí těžkostem v úspěchu na makedonském trhu práce. U etnických minorit to pak vede k tomu, že namísto, aby odcházeli do měst za lepší prací, tak zůstávají ve svém regionu mezi svými lidmi, kde však mají omezené možnosti seberealizace. Kromě Albánců čelí takovému problému i další etnické skupiny jako Romové a Turci (Kavaja 2017: 486).

Učebnice užívané zejména na základních školách se zaměřují spíše na etnickou identitu než na identitu občanskou. Většina z nich se zaměřuje na makedonskou národní identitu, ačkoliv neobsahují žádnou diskriminaci vůči ostatním etnickým skupinám nebo kulturám. Právě proto se i učebnice staly terčem kritiky ze strany etnických minorit. Příslušníci minoritních etnických skupin, kteří se necítí být Makedonci, mají pocit, že je jejich identita a historie oddělována od hlavních narrativů. Panuje mezi nimi přesvědčení, že země, která je multi-etnická, multi-náboženská a multikulturní, by měla mít za cíl zapojit tyto faktory do oblasti vzdělávání. Vzdělávání by mělo podpořit mezietnické a mezikulturní porozumění a společenské spolužití. Učebnice jsou pak přímým příkladem, jak toho dosáhnout. Pokud již samotné učebnice totiž ukazují jen makedonskou identitu, tak to samozřejmě vede k tomu, že se albánští studenti budou cítit v rámci struktur Makedonské republiky vždy méněcenní (Kavaja 2017: 487).

Na základních a středních školách je stále významným tématem interkulturní soutěživost vyučujících a zároveň se toto napětí přenáší i na

studenty. Jako jeden z problémů se stále jeví skutečnost, že na školách je nedostatek vyučujících, kteří by nebyli zaujatí vůči zástupcům jiných etnik (Muhic 2017: 20).

Dle reportu OBSE hrají hlavní roli pro utváření vztahu žáků k dalšímu etniku rodiče. Avšak zejména mezi studenty albánského etnika hrají poměrně zásadní roli i vyučující. Dle jejich průzkumu hrají učebnice ve školách minimální roli v utváření vztahu k ostatním etnikům. Velké procento studentů makedonského etnika pak přiznalo, že poměrně velkou roli v utváření jejich vztahu vůči dalším etnikům hrají média. Největší nesnášenlivost mezi studenty panuje dle průzkumu mezi etnickými Makedonci a etnickými Albánci. Více než 53 % dotázaných makedonských studentů uvedlo, že mají negativní pocity a vztahy vůči Albáncům. Oproti tomu více než 37 % dotázaných albánských studentů uvedlo, že mají negativní pocity vůči etnickým Makedoncům (OBSE 2010: 9–11).

Dvě základní školy, Lazo Trpovski a Liria, v hlavním městě Skopji byly po několik let typickým příkladem makedonské etnicky rozdělené společnosti. Lazo Trpovski je základní škola, která je v etnicky dominantním makedonském Karposhi. Oproti tomu Liria je základní škola, která je v albánsky dominantní čtvrti Cair. Navzdory tomu, že jsou od sebe vzdáleny jen několik kilometrů, tak žáci z Lazo Trpovski věděli jen málo o albánských studentech ze školy Liria. To samé platilo o nich vůči žákům Lazo Trpovski. Albánský student Meti situaci okomentoval slovy: *„Neměl jsem makedonské přátele... bál jsem se i jít do Karposhe, protože jsem se bál toho, že bych mohl být napaden, protože jsem Albánc... Slyšel jsem příběhy o toho, jak nás Makedonci nesnáší.“* Jeho příběh jen ukazuje, jaká je realita a myšlenky mezi žáky. Učitelé Lazo Trpovski a Liria však začali organizovat společné aktivity pro žáky obou škol, aby se spolu začali bavit a spolupracovat. Společnou akcí obou škol byla i módní přehlídka, která vznikla jako oslava společného projektu s názvem „Against Violence - Under the Same Sky“. Tento projekt se uskutečnil díky aktivitě neziskové organizace Civica Mobilitas ve Skopji a díky němu se mohlo zapojit až na 150 žáků. Součástí projektu byly debaty o etnickém násilí, kterých se účastnily i děti, které

samy zažily násilí buď jako oběti, či jako svědkové. Další aktivitou pak byly společné hodiny kreslení, psaní či meditací (Marusic 2017).

4. 4 Situace a vývoj v terciálním vzdělávání

V období Jugoslávie měli Albánci, Turci a Srbové na území Makedonie možnost využívání svého mateřského jazyka v lokálních institucích a zároveň měli možnost absolvovat základní a středoškolskou úroveň vzdělání v mateřštině. Vyučování na univerzitách však probíhalo pouze v makedonštině. Nicméně Albánci měli možnost v rámci Jugoslávie odejít studovat do Kosova na univerzitu v Prištině, kde byla možnost vzdělání v albánštině (Koneska 2014: 138).

Možnost vzdělávání na této univerzitě byla až do roku 1991. Vzhledem k tomu, že se na této univerzitě vyučovalo v albánštině a srbštině, tak se stala cílem mnoha studentů. Proto začali Albánci téměř okamžitě po vyhlášení nezávislosti Makedonské republiky vyžadovat přístup k vyššímu vzdělání v jejich mateřském jazyce. Makedonci z čehokoliv takového měli obavy. Viděli v tom první krok na cestě k separaci. Po zisku nezávislosti nastupovaly na univerzitě ve Skopje a Bitole pouhé dvě stovky albánských studentů. Největší překážkou pro ně byla neznalost makedonštiny, která byla nutná při přijímacích zkouškách a následně i během výuky (Czapliński 2008: 261).

Navzdory tomu, že počet přihlášených albánských studentů ke studiu na vysoké škole se postupně zvyšoval, tak i nadále představovali zástupci albánského etnika pouhých pět procent v zastoupení na obou makedonských univerzitách. Toto vedlo k navyšování napětí mezi oběma etnickými skupinami (Czapliński 2008: 262).

Vztahy mezi etnickými Makedonci a Albánci se vyhrotily v roce 1994, když se Albánci pokusili ustavit univerzitu v Tetovu, kde by došlo k vyučování v albánštině. Toto ustanovení se ale setkalo s ostrou reakcí policie. Téma univerzity v Tetovu bylo velmi diskutované i v letech následujících (Koneska 2014: 139).

V roce 1994 došlo bez povolení vlády ke vzniku univerzity v Tetovu v severozápadní části Makedonské republiky, kde dominují Albánci. Tato univerzita vznikla díky celé řadě albánských intelektuálů a politiků PDP. Hned

po vzniku začali Albánci požadovat, aby byla univerzita vnímána a akreditována jako třetí státní univerzita v Makedonské republice. Makedonští politici na téma univerzity reagovali zbrkle. Nejen že odmítli uznat tuto univerzitu, ale zároveň se snažili o její konec. Během otevírací ceremonie v prosinci roku 1994 došlo k zásahu policie, která měla zabránit celé události. V únoru roku 1995 dokonce proběhl pokus o zabránění výuky. Makedonská policie jednoho aktéra zastřelila a několik dalších zranila. Aby se situace uklidnila, tak strana SDSM přinesla návrh na kurzy, které by se vyučovaly v albánštině na pedagogické fakultě ve Skopje (Koneska 2014: 140–141; Czapliński 2008: 262).

Důvody odmítnutí uznání univerzity byly víceméně politické a emoční. Makedonci se obávali, že by se z univerzity v Tetovu mohlo stát centrum odporu vůči státu stejně jako z univerzity v Prištině v období 70. a 80. let minulého století. Tyto obavy byly umocněny zejména tím, že mezi zakladateli univerzity bylo možné nalézt celou řadu albánských nacionalistů. Ve snaze zabránit eskalaci situace se vláda a parlament rozhodly tolerovat fungování a existenci univerzity v Tetovu, přesto tituly z ní získané nebyly v rámci Makedonské republiky akceptovány (Czapliński 2008: 262).

Podzemní univerzita v Tetovu měla v době svého vzniku pouze pedagogickou fakultu, ale před svým oficiálním uznáním vládou jakýkoliv titul na ní získaný nebyl státem uznaný. Tudiž její absolventi měli téměř nulové šance v zisku povolání jako vyučující, tím pádem situace ohledně nedostatku vyučujících nemohla být řešena. V roce 2001 vedení univerzity tvrdilo, že v jeho třinácti fakultách studuje na 13 tisíc studentů. Reálně však univerzita neměla nikdy více než 2500 regulérních studentů a zároveň fungovaly víceméně jen 4 fakulty (právnícká fakulta, ekonomická fakulta, pedagogická fakulta a fakulta filologie (Carter – Ackermann – Janev 2000: 9; Czapliński 2008: 262).

Existence univerzity v Tetovu demonstrovala to, že čísla albánských studentů na vysokých školách nejsou nízká kvůli tomu, že by mezi studenty nebyl zájem. Čísla byla nízká vzhledem k omezeným možnostem pro vysokoškolské vzdělávání v rodném jazyce. Otevření této univerzity vedlo k tomu, že se začala řešit tematika omezeného přístupu minoritních skupin

k vysokoškolskému vzdělávání. Zároveň to vedlo k tomu, že politické autority najednou byly nuceny adresovat problém podprezentace albánských studentů na vysokých školách (Czapliński 2008: 263).

V únoru roku 1995 byly spuštěny kurzy v albánštině pro učitele základních škol na Pedagogické akademii ve Skopji. Tento krok byl následován plánem vlády, který měl vést k vytvoření pedagogické fakulty na univerzitě ve Skopji s výukou a některými kurzy v jazycích etnických minorit. Tento plán se jako již tradičně nesetkal s podporou mezi etnickými Makedonci, ale ani u vedení univerzity neměl přílišné zastání. Snahy o zabránění vzniku takové fakulty se dostaly až před Ústavní soud. Nicméně navzdory všemu byla pedagogická fakulta otevřena v roce 1997 s výukou v albánštině a turečtině (Czapliński 2008: 263).

Po letech diskuse na vysoké politické úrovni představil vysoký komisař pro národní minoritní skupiny Max van der Stoep návrh na vytvoření soukromé vysokoškolské instituce. Vzhledem k tomu, že se návrh OBSE těšil všeobecné přízni mezi politiky a příslušníky albánského etnika, bylo možné začít připravovat vznik této soukromé instituce (Czapliński 2008: 264-265).

Zlom v plánování této instituce nastal, když došlo k vypuknutí násilí na jaře v roce 2001. Jakmile se situace v Makedonské republice dostala do světových médií, tak se finance na vybudování univerzity ještě navýšily, neboť donoři si najednou začali uvědomovat důležitost fungujících mezinárodních vztahů v Makedonské republice. Dobře fungující vztahy mezi etnickými komunitami znamenají stabilitu Makedonské republiky a zároveň i celého regionu jihovýchodní Evropy. Během krátké doby se podařilo získat finance ve výši 35 milionů Euro, přičemž mezi hlavní dárce patřily Spojené státy americké, Nizozemsko a též Evropská unie. Budování univerzity začalo v únoru roku 2001 (Czapliński 2008: 265).

K otevření této univerzity došlo ještě v roce 2001. Šlo o soukromou univerzitu s názvem Jihovýchodní Evropa, která se skládala z pěti fakult a dvou center. Tato univerzita původně vyučovala pouze v albánštině. Následně po

vzrůstu zájmu mezi Makedonci docházelo k výuce i v makedonském jazyce (Czapliński 2008: 265–266).

Od svého vzniku se univerzita stala typickým příkladem toho, jak by mělo vysokoškolské vzdělání vypadat. Je zde nabízena výuka v akreditovaných programech vysoké kvality v souladu s mezinárodními trendy, jako je ECTS systém či e-learning. Sama univerzita o sobě tvrdí, že u ní jsou si všichni rovni (Pajaziti 2012: 30).

V roce 2003 podepsala Makedonská republika Deklaraci z Bologne. O dva roky později pak během konference týkající se vysokoškolského vzdělání v Bergenu v Norsku došlo k tomu, že se signatářské státy zavázaly ke zformování národních týmů, které by implementovaly principy z této deklarace. Makedonská republika začala provádět reformy a změny již před samotným podepsáním této deklarace. Zákonem o vysokém školství byl v roce 1999 zaveden systém ECTS. Zákon o vysokoškolském vzdělání s sebou nesl změny v kvalitě vzdělání, osnovách a i zlepšení kvality akademických pracovníků. Kandidáti usilující o tituly jako asistent či profesor museli mimo jiné aktivně publikovat v mezinárodních vědeckých časopisech (Denkova – Stojanovski – Zdravkovska 2016: 89–96).

Základem deklarace z Bologne jsou tři body. Prvním bodem je vzdělávací systém v tříступňové úrovni, následujícím bodem je zajištění kvality a posledním bodem je pak kvalifikace a doba studia. Státy, které deklaraci podepsaly, musely tyto body zakomponovat do reforem svých vzdělávacích systémů (Pajaziti 2012: 29).

Problematika univerzity v Tetovu se začala opětovně řešit v roce 2004, kdy se toto téma dostalo na plénum v parlamentu. Byl tu diskutován návrh na legalizaci pěti z osmi fakult a zároveň mělo dojít k financování státem. Diskuse o tomto tématu se vedly dlouhou dobu a jednání nebyla snadná. Strana VMRO-DPMNE se mimo jiné začala zaobírat tím, co bylo skutečně myšlenkou dohodou z Ohridu. Podle ní totiž tato dohoda neříkala nic o tom, že by měla být legalizována univerzita v Tetovu. Naopak říkala, že vznikem univerzity

Jihovýchodní Evropa v roce 2001 a i změnami na univerzitě ve Skopje byly splněny závazky vyplývající z Ohridské dohody (Koneska 2014: 144).

Opozice vnímala tento návrh zákona za problematický, neboť v něm viděla snahu o snížení statutu univerzity Jihovýchodní Evropa, která vzdělání v albánštině poskytovala. Opozice spíše než akceptaci univerzity v Tetovu požadovala navýšení počtu kateder a kurzů na univerzitě Jihovýchodní Evropa. Byly zde totiž obavy, že oficiální akceptace univerzity v Tetovu vyvolá soupeření mezi oběma univerzitami (Koneska 2014: 145). Zákon o ustavení státní univerzity v Tetovu byl nakonec přijat. A ačkoliv se opozice proti němu vyhrazovala, tak nehlasovala proti. VMRO-DPMNE se snažila situaci ještě zkomplikovat. Naléhala na prezidenta Borise Trajkovského, aby se nepodepsal pod tento zákon a aby byl navrácen do parlamentu. Prezident však naléhání nepodleh (Koneska 2014: 146).

Ve vysokoškolském vzdělání byl rok 2008 zlomový. Došlo totiž k přijetí zákona, díky němuž mohlo dojít k zavádění reforem vyplývajících z Deklarace z Bologne (Evropská komise 2008: 66).

V roce 2011 navíc došlo ke vzniku Rady pro evaluaci a akreditaci, která měla vytvořit systém hodnot a kvalit v oblasti vysokoškolského vzdělávání. Tento systém se skládá z hodnocení kvality vysokoškolského vzdělávání, řízení a financování. Následně se věnuje studijním programům a jejich akreditaci. Poslední součástí je pak interní a externí hodnocení (Pajaziti 2012: 29–30).

Rok 2012 byl ve znamení změn v oblasti vzdělávání. V souladu s Boloňským procesem byla uvedena v platnost doktorská studia. Došlo ke zlepšení v programech celoživotního vzdělání, kde byly však stále nutné změny a proměny (Evropská komise 2012: 60).

Rok 2013 byl ve znamení implementace strategie pro odborné vzdělání na roky 2013–2020. Též došlo k ustanovení Rady pro reformy vysokoškolského učení. Měla spolupracovat na změnách osnov tak, aby byly reflektovány potřeby pracovního trhu (Evropská komise 2013: 52).

5. SPOR O NÁZEV STÁTU

5. 1 Úvod do sporu o název

Termín „Macedonia“ je řecké slovo, které popisuje království a kulturu starověkých Makedonců, kteří patřili k řeckému státu a jsou bez otázek součástí řeckého historického a kulturního dědictví (Ministerstvo zahraničních věcí Řecka nedatováno). Řecko na svém území popírá existenci makedonského národa a makedonské minority. Pokud by totiž uznalo tuto existenci, tak by to bylo proti hodnotám, které definují řecký etnický nacionalismus (Daskalovski 2017: 331).

Makedonská republika ve sporu vystupuje velmi aktivně. Jedním z hlavních argumentů makedonské strany je, že tu nejsou dva státy, které by si nárokovaly stejnou státní příslušnost a stejné jméno. Zároveň by nemělo docházet k chybnému označení státu Makedonská republika a regionu řecká Makedonie (Daskalovski 2017: 331).

Už samotný rozdíl je v užívání slova Makedonci. Pokud je toto slovo použito v Makedonské republice, tak jsou tak označováni všichni obyvatelé státu. Jakmile je použito v Řecku, tak jsou tím myšleni obyvatelé řeckého regionu Makedonie. Třetím příkladem může pak být užití v Bulharsku, kde v případě užití dochází k označení stovek tisíc etnických Bulharů (Kofos 2005: 129). To, že si Řecko nárokuje užívání slova „Makedonie“, je dle Ivanovského vnímáno jako upírání kulturní existence sousedícího státu (Ivanovski 2013: 58).

Po vyhlášení nezávislosti Makedonská republika a její vláda zahájila kampaň zaměřenou proti Řecku. Součástí bylo užívání řeckých nacionalistických symbolů. Jedním z těchto symbolů bylo i využití Verginského slunce na vlajce nově nezávislého státu. Tento symbol byl ve starověku využíván makedonskou královskou dynastií a byl nalezen na hrobce krále Filipa v Řecku. Skopje zároveň provokovalo Athény tím, že využilo pro své mince obrázek Bílých věží, což je symbolem řeckého města Soluň, které se nachází v řecké provincii Makedonie (Zahariadis 1994: 10).

V Makedonské republice se společenská diskuse v posledních letech, zejména pak od roku 2006, často věnovala diskusím o termínu, který Vangeli nazval „antikvizace“. Tento termín je převzatý z historie a původně znamená renesanci měst, které získávají podobu starověkého Říma či Athén. V případě Makedonské republiky tento termín odkazuje na domněnku, že je tu přímá spojitost mezi dnešními etnickými Makedonci a starověkými Makedonci. V novodobé Makedonské republice získalo toto na popularitě v momentě, kdy se VMRO-DPMNE zasadila o změnu názvu letiště ve Skopji v roce 2006. Nově se toto letiště nazývalo Mezinárodní letiště Alexandra Velikého Skopje (Vangeli 2011: 13; The Courier 2018).

Spor o název je projevem komplikovaných vztahů mezi oběma státy. Počátky sporu lze nalézt v hluboké minulosti regionu, již v období Starověkého Řecka a osobností jako Alexandr Makedonský a jeho otec Filip II. Makedonský. V novodobých dějinách byla situace umocněna balkánskými válkami, které vedly k tomu, že tehdejší Makedonie byla rozdělena mezi Řecko, Bulharsko a Srbsko. Oblast, kterou pro sebe získalo tehdy Srbsko, víceméně představuje současnou Makedonskou republiku. Když došlo k rozdělení Makedonie mezi ostatní státy, tak zároveň docházelo k utlumování existence jakýchkoliv podob makedonského národa. V oblasti vzdělávání docházelo až k takovým krokům, které znemožňovaly jakoukoliv seberealizaci obyvatel makedonského etnika. V době vzniku Jugoslávie však došlo k určitým změnám. Najednou začala být práva etnických Makedonců posilována a jejich pozice byla vylepšována. Tedy zde nastává rozdíl oproti situacím, kterým čelili po balkánských válkách. Srbové uznali existenci makedonského národa, ti tak přestali být „jižními Srby“. Po vyhlášení nezávislosti Makedonské republiky došlo k tomu, že nově nezávislý stát byl jako první uznán Bulharskem. Nicméně Bulharsko neuznalo jeho úřední jazyk a neuznalo ani makedonský národ. Tato situace se změnila v roce 1999, když došlo k podpisu deklarace mezi bulharským a makedonským premiérem Ivanem Kostovem a Ljubče Georgijevskim. Tato deklarace vyřešila spor mezi oběma státy, který trval šest let (International Crisis Group 2009b: 2, Filipov 1999).

V novodobých dějinách lze počátky řecké nevraživosti vůči Makedoncům nalézt v řecké občanské válce ve 40. letech minulého století. Během tohoto konfliktu se slovanští Makedonci v severních částech země spojili s komunistickými partyzány. Bojovali za sjednocení jugoslávských, bulharských a řeckých částí obývaných Makedonci, aby následně došlo ke vzniku autonomní komunistické Makedonie v rámci Jugoslávie. To se však nestalo vzhledem k tomu, že komunisté v Řecku byli poraženi. Titův režim začal konsolidovat makedonskou identitu. Došlo k představení oficiálního jazyka a historie, která vystopovala kořeny jugoslávských Makedonců až k Alexandru Makedonskému (Kotsovilis 2005: 5). Pro Řeky byla jugoslávská Makedonie jen nástroj, který byl vytvořený Titem a jehož cílem mělo být vznášení iredentistických nároků proti Řecku. Pro Řecko byli jedinými skutečnými Makedonci řečtí Makedonci (International Crisis Group 2009b: 3).

Pro Makedonce je výběr názvu jejich státu mnohem více než jen základní lidské právo. Jde tu totiž o jejich existenci. Makedonci totiž vidí svou identitu silně spjatou s názvem svého státu a je pro ně tedy nemožné tyto dvě skutečnosti oddělit. Ve sporu o název je zároveň zásadní ta skutečnost, že Makedonci spojují svou identitu s přežitím svého státu (International Crisis Group 2009b: 3). Tudíž se dá předpokládat, že u nich převažuje obava, že pokud by souhlasili a přistoupili na změnu názvu státu, tak nejen že by ztratili svou identitu, ale dost možná by mohlo dojít k tomu, že by vypukly boje o zemi jako takovou. Albánie by mohla chtít ty části území, které jsou většinově obývané Albánci, Řecko by se mohlo pokusit projektovat svou moc, kterou by jen upevnilo díky vyřešenému sporu o název. I proto se dost možná dá pochopit postavení a neústupnost Makedonců.

5. 2 Počátky sporu o název po vyhlášení nezávislosti státu

Jakmile Makedonská republika v roce 1991 vyhlásila svou nezávislost, tak bylo na státech mezinárodního společenství, aby se rozhodly, zda nový stát uznají, či nikoliv. Nejhlasitějším odpůrcem uznání nově nezávislého státu bylo a stále je Řecko. To 4. prosince roku 1991 prohlásilo, že aby uznalo nový stát,

tak by muselo dojít k zastavení nepřátelské propagandy vůči Řecku a hlavně musí dojít k tomu, že se nezávislý stát vzdá užití slova „Makedonie“ a jakýchkoliv jeho možných podob ve svém názvu. Aby Makedonská republika Řecku ukázala, že nemá žádné teritoriální požadavky vůči Řecku, tak byly do makedonské ústavy zaneseny dva dodatky (Daskalovski 2017: 328). Znění I. dodatku je, že: „*The Republic of Macedonia has no territorial pretensions towards any neighboring state.*“ Tedy že Makedonská republika nemá žádné požadavky na své sousední státy. II. dodatek makedonské ústavy se pak vztahuje k tomu, že Makedonská republika nebude zasahovat do suverenity dalších států a jejich vnitropolitických vztahů: „*In the exercise of this concern the Republic will not interfere in the sovereign right of other states or in their internal affairs.*“ (Sobranie nedatováno).

Nicméně ani tyto počáteční snahy nestačily Řecku k tomu, aby nový stát uznalo. I nadále bylo pro Řecko důležité to, aby z názvu státu zmizelo slovo „Makedonie“ (Daskalovski 2017: 328).

Situace a vztahy mezi oběma státy se zhoršily v momentě, kdy Makedonská republika zažádala o uznání státu členy Evropského společenství, nyní Evropské unie. Ačkoliv Badinterská arbitrážní komise nenalezla nic, co by mohlo akceptaci a přijetí do Společenství bránit, do situace se zapojilo Řecko, kteréablokovalo uznání od Evropské unie. Následný vliv a snahy Řecka vedly k tomu, že když byla podepsána Maastrichtská smlouva 27. června roku 1992, tak státy Společenství požadovaly na Makedonské republice změnu názvu státu. Zejména aby v něm nebylo obsaženo slovo „Makedonie“. Pokud by tak Makedonská republika učinila, tak by nebránilo nic tomu, aby byla uznána jako nezávislý stát. Problémem však je skutečnost, že etničtí Makedonci veškeré kroky Evropské unie a Řecka vnímali jako ohrožení své vlastní identity, neboť oni se cítí být spojeni právě s názvem státu (Popovska – Slaveski 2017: 41).

Na úrovni Evropské unie Makedonská republika tedy nenalezla zastání, proto svou pozornost směřovala na jinou mezinárodní organizaci, tentokrát na Organizaci spojených národů. Zde se opětovně projevila snaha Řecka sabotovat jakýkoliv krok, který Makedonská republika hodlala udělat. Řecký ministr

zahraničí Michalis Papakonstandinou představil Organizaci Spojených národů memorandum týkající se řeckého severního souseda. V tomto memorandu se vyhradoval vůči přijetí státu do OSN pod názvem „Republic of Macedonia“ (Makedonská republika). Proto došlo v dubnu roku 1993 k přijetí Makedonské republiky do OSN pod dočasným jménem „Bývalá jugoslávská republika Makedonie“ s tím, že jakmile se dořeší spor mezi oběma státy, tak zde dojde ke změně (Popovska – Slaveski 2017: 41; OSN 1993; Kofos 2001: 129).

Jakmile došlo k přijetí do struktur Organizace spojených národů, tak narostl celkový počet států, které Makedonskou republiku uznaly. Během prosince roku 1993 uznalo Makedonskou republiku i šest států z Evropské unie, jednalo se o Německo, Dánsko, Nizozemsko, Francii, Itálii a Spojené království Velké Británie a Severního Irska. Během následujícího roku docházelo k navazování kontaktů a diplomatických vazeb s ostatními státy Společenství, s výjimkou Řecka. V únoru roku 1994 pak byla Makedonská republika formálně uznána Spojenými státy americkými. Oba státy mají od roku 1995 navázány plnohodnotné diplomatické vztahy. I v reakci na toto mezinárodní uznání severního souseda započalo Řecko svou kampaň vůči Makedonské republice (Milchevski 2013: 48–49; US Department of State 2017).

Řecká vláda zahájila v roce 1994 unilaterální embargo na pohyb zboží z a do Makedonské republiky. Toto embargo bylo zaměřeno na všechny produkty s výjimkou potravin a farmaceutických produktů (Milchevski 2013: 49).

Rada bezpečnosti OSN v roce 1993 pod vlivem přijaté rezoluce č. 845 požádala obě strany konfliktu, aby zintenzivnily svá vyjednávání a dosáhly společného řešení pod záštitou OSN. Vyjednávání však nevedlo k řešení. Navíc po té, co se v Řecku díky výsledkům voleb změnila vláda, tak se postavení a akce Řecka radikálně změnilo. Řecko zaujalo vůči Makedonské republice ofenzivní postavení a vyhlásilo mimo jiné již výše zmíněné obchodní embargo. Řecká strana očekávala, že Makedonská republika tomuto tlaku podlehně vzhledem k tomu, jak omezené možnosti má z důvodu své velikosti a ekonomickým příležitostem. Nicméně tak se nestalo. Naopak se do sporu mezi oběma státy

zapojil další stát, Spojené státy americké. Ty donutily obě strany k tomu, aby podepsaly dohodu. K podpisu Interim Accord (Prozatímní dohoda) došlo 15. října 1995. Tato dohoda vznikla pro to, aby došlo k uklidnění situace. Díky ní bylo Řecko zavázáno k tomu, aby uznalo Makedonskou republiku pod prozatímním jménem a zároveň se zavázalo ke znovuoobnovení ekonomických a obchodních styků. Naopak Makedonská republika byla touto dohodou zavázána k tomu, že se musela zaručit, že nemá žádné teritoriální zájmy vůči řeckému území. Zároveň musela změnit svou státní vlajku a provést změny v rámci své ústavy, které by garantovaly, že neexistuje žádný zájem na řecké části geografické oblasti Makedonie. Prozatímní dohoda též zavazovala jak Makedonskou republiku, tak Řecko k tomu, aby svůj spor vyřešily. Mediátorem za Organizaci spojených národů, který měl dohlížet na jejich společná jednání, se stal americký diplomat Matthew Nimetz. Navzdory jeho snahám a zapojení zůstaly oba státy ve svých pozicích, tedy v pozicích, kdy nechtěly ustupovat tomu druhému (Popovska – Slaveski 2017: 41).

V rámci Prozatímní dohody uzavřené roku 1995 je nejzásadnější článek 11, kde je řečeno: *„Jedna strana nebude straně druhé bránit ve vstupu do mezinárodních, multilaterálních a regionálních organizací jimiž je sama členem.“* V témže článku došlo též k ustavení možností Makedonské republiky navazovat další vztahy se státy Evropské unie a i možnosti zapojení do obchodních styků se Společenstvím (OSN 1995). Prozatímní dohoda však nebyla schopna vnést řešení do sporu mezi oběma státy.

V prosinci roku 1995 byla Makedonská republika konečně schopná, díky uzavřené Prozatímní dohodě, navázat vztahy se členy EU. V březnu roku 1996 se Makedonská republika připojila k programu PHARE pro Polsko a Maďarsko. Zároveň uzavřená dohoda vedla k tomu, že došlo ke zlepšení postavení země v bilaterálních ekonomických vztazích (Tziampiris 2012: 155).

Kvůli sporu s Řeckem, který brzdil Makedonskou republiku na mezinárodním poli, docházelo dokonce k tomu, že v době, kdy státy jako Bulharsko či Slovinsko podepisovaly dohody o přístupu do Evropské unie, tak Makedonská republika stále bojovala o to, aby byla uznána čím dál tím větším

počtem států. Navzdory tomu, že měla situaci o dost komplikovanější, tak zejména díky své poloze na západním Balkánu hrála a stále hraje důležitou roli pro Evropskou unii. Makedonská republika dokonce byla první zemí, která podepsala nový typ dohod, který byl pro oblast západního Balkánu vytvořený. Jedná se o Stabilizační a asociační dohodu, která považuje země této oblasti za potenciální kandidátské země pro členství v Evropské unii. Makedonská republika tuto dohodu podepsala v roce 2001 v Lucembursku (Milchevski 2013: 51–52).

Dalším přelomem pro Makedonskou republiku mělo být jednání Evropské Rady v řecké Soluni, které se konalo v červnu roku 2003. Právě zde se totiž projednávala perspektiva budoucího členství zemí západního Balkánu. Výsledkem jednání bylo, že se stane Makedonská republika členem v momentě, kdy splní veškerá požadovaná kritéria. Ještě před samotným jednáním došlo v Řecku k poměrně překvapivým okamžikům. V květnu roku 2003 totiž řecký parlament ratifikoval Stabilizační a asociační dohodu mezi Evropskou unií a Makedonskou republikou. Jednalo se o výjimečný okamžik ve vzájemných vztazích a pro mnoho badatelů se šlo o moment, který měl vést k vyřešení celého sporu (Milchevski 2013: 52).

V roce 2004 vstoupily vztahy mezi Řeckem a Makedonskou republikou do dalšího období. Nová řecká vláda pod vedením Kostase Karamanlise vyjádřila své snahy ukončit období, kdy se na poli řešení sporu nic neudálo. Druhá polovina 90. let byla v oblasti řešení sporu víceméně „hluchá“, tedy nic se během ní nezměnilo. Této příležitosti, probuzení sporu v roce 2004, využil mediátor celého sporu o název za OSN Matthew Nimetz. Přeci jen k obnovení snah dochází zhruba dekádu po té, co celý spor započal. Od dubna roku 2005 do dubna roku 2008 přednesl celou řadu nápadů na název, které měly uspokojit obě zúčastněné strany. Nicméně ani jedna ze stran nechtěla ustoupit té druhé a vzdát se tak svých požadavků. Pro řeckou stranu však přišla špatná zpráva v okamžiku, když Bushova administrativa ve svých vztazích se Skopje oficiálně od roku 2004 začala užívat název „Makedonská republika“. Pro Řecko tak nastaly víceméně jen dvě možnosti. Buď mohlo kapitulovat a souhlasit tedy s takovým názvem,

nebo mohlo uplatnit vůči svému severnímu sousedovi taktiku, díky které by Makedonská republika ustoupila ze svých pozic. Řecká strana sporu začala znovu uplatňovat taktiku, kterou předtím zavedla vláda Kostase Simitise. Tentokrát mělo dojít k tomu, že prostřednictvím ekonomické a politické podpory dojde k povzbuzení severního souseda k tomu, aby souhlasil s kompromisem výměnou za to, že Řecko bude souhlasit s tím, aby Makedonská republika začala být považována za kandidátskou členskou zemi Evropské unie. Bohužel ačkoliv Skopje velmi ocenilo pomoc ze strany Řecka, i nadále zůstalo pevné ve svých pozicích. Politická scéna druhé strany též zažila změny v podobě nástupu Nikoly Gruevského s jeho změněnou stranou VMRO-DPMNE. Když se VMRO-DPMNE dostala k moci, tak opět došlo v Makedonské republice k sázce na nacionalismus vzhledem k tomu, že i takovou podobu měla kampaň této politické strany. Najednou docházelo ke změnám názvů letišť, stadionů či ulic ve městech. Kupříkladu došlo k přejmenování letiště ve Skopji po Alexandru Makedonském. V mnoha městech došlo k vybudování soch Alexandra Makedonského či jeho otce Filipa II (Kofos 2009: 1; International Crisis Group 2009a).

V roce 2006 s nástupem nové vlády VMRO-DPMNE došlo k ukončení snah o kompromis ve změně názvu státu. Spolu s tímto však Makedonská republika ve spolupráci se Spojenými státy americkými začala usilovat o vstup do Severoatlantické aliance. Kromě ní se o vstup v téže době začalo pokoušet Chorvatsko a Albánie. Pro Řecko nastalo opět období, kdy muselo využít svého vlivu a přimět své spojence k tomu, že není možné, aby do Severoatlantické aliance vstoupil stát, který je v konfliktu s již stávajícím členem organizace. Na summitu v Bukurešti v dubnu 2008 byly žádosti a argumenty Řecka vyslyšeny. Došlo se k názoru, že pozvání ke členství Skopje obdrží až v momentě, kdy vyřeší svůj spor s Athénami. Po tomto summitu se daly očekávat dvě varianty možného chování, buď mohlo Skopje vyřešit svůj spor s Řeckem a díky tomu následně nejen vstoupit do NATO, ale následně i do EU, anebo mohlo začít hrát oběť řeckého chování na mezinárodní úrovni (Kofos 2009: 2).

Skutečnost, že Řecko řeklo ne vstupu Makedonské republice do NATO v roce 2008, vedla k vyostření situace a napětí mezi oběma státy. Už od počátku

vlády VMRO-DPMNE v roce 2006 bylo jasné, že se znovuobjevuje sázka na nacionalismus. Jedním z výsledků snah VMRO-DPMNE byl i projekt „Skopje 2014“. Projekt inspirovaný klasickými prvky starověké architektury byl oznámený v roce 2010. Součástí tohoto projektu měly být úpravy v podobě bronzových soch, fontán, nových budov, ale i mostů v samotném centru hlavního města. Právě tento projekt je nejvýraznějším projevem toho, jak se vláda snažila ukázat, že existuje spojení mezi dnešními Makedonci a Makedonci starověku. Tato snaha byla na jedné straně vnímána jako snaha o unitanizaci historie etnických Makedonců. Pro odpůrce byl však projekt spíše jen jakousi snahou o to, udělat ze sebe větší oběť, než jakou Makedonská republika skutečně byla. Jak na domácím politickém poli, tak na tom mezinárodním způsobil projekt poměrně bouřlivou diskusi a celou řadu otázek (Stefoska – Stojanov 2017: 357; Marusic 2015).

V reakci na řecké veto ve vstupu do Severoatlantické aliance podala 17. listopadu roku 2008 Makedonská republika stížnost k Mezinárodnímu soudnímu tribunálu. Dle Makedonské republiky totiž došlo k tomu, že byl porušen článek č. 11 Prozatímní dohody, který pojednává o tom, že Řecko nebude odmítavé, co se týče vstupu FYROMu do mezinárodních, multilaterálních a regionálních organizací, kterých je Řecko členem (Walbridge 2009: 1).

Hlavní řeckou námitkou byla skutečnost, že spor mezi Řeckem a Makedonskou republikou se týká názvu státu, což je mimo pravomoc Soudního dvora. Podobně pokračovalo i ve svých dalších námitkách, kdy se domnívalo, že je nemožné, aby byl tento případ jakkoliv řešen, neboť případné řešení a výsledek bude zasahovat do probíhajících jednání mezi řeckou a makedonskou stranou v otázce názvu státu (Volterra Fietta nedatováno).

Mezinárodní soudní dvůr vynesl své rozhodnutí o tři roky později, 5. prosince roku 2011. Ve svém rozhodnutí jasně deklaroval, že neřeší spor o název, ale pouze stížnost, kterou podala Makedonská republika. Na základě jeho rozhodnutí se dá říci, že pokud je usilováno o členství pod názvem „Bývalá jugoslávská republika Makedonie“, tak by nemělo dojít k tomu, že bude zamezen

vstup do té dané mezinárodní organizace (International Court of Justice nedatováno).

Reakce Řecka a Makedonské republiky na sebe nenechaly dlouho čekat. Řecko reagovalo tvrzeními, že rozhodnutí soudu volá po tom, aby se s Makedonskou republikou více jednalo a že je víceméně na protistraně, aby byla aktivní a více se zapojila do vyřešení sporu. Co se vstupu do NATO týká, tak Řecko na to reagovalo pouze tím, že rozhodování v NATO je anonymní a že se členové Aliance evidentně domnívali, že spor o název musí být vyřešený před samotným vstupem do organizace (Ministerstvo zahraničních věcí Řecka 2011).

Makedonská strana reagovala s potěšením vzhledem k tomu, že bylo potvrzeno to, že Řecko porušilo dohodu, kterou mezi sebou obě země uzavřely v roce 1995. Tehdejší ministr zahraničí Nikola Popovski celou situaci okomentoval tvrzením, že nyní již nemůže Řecko bránit vstupu Makedonské republiky do EU a NATO. Zároveň prohlásil, že jeho země bude i nadále usilovně pracovat na nalezení vhodného názvu pro svou zemi pod patronátem OSN (Ministerstvo zahraničních věcí Makedonie 2011).

Dle United Macedonian Diaspora je Makedonská republika v současné době uznána 135 státy pod svým ústavním jménem, tedy Makedonskou republikou. Mimo jiné je uznána i čtyřmi stálými členy Rady bezpečnosti - Spojenými státy americkými, Spojeným královstvím Velké Británie a Severního Irsku, Ruskou federací a Čínskou lidovou republikou. Česká republika uznala Makedonskou republiku v roce 2013 a stala se právě tím 135. státem, který takto učinil (United Macedonian Diaspora 2017; United Macedonian Diaspora 2013).

Situace kolem vyřešení sporu o název začala být horkým tématem s nástupem Zorana Zaeva k moci v roce 2017. Prioritou jeho politické strany SDSM je zejména spolupráce s aktéry mezinárodního systému. Jejím hlavním cílem je, aby se Makedonská republika mohla konečně po letech přidat k Severoatlantické alianci, kam právě kvůli nedořešenému názvu vstoupit prozatím nemůže. Spor, který přetrvává více než čtvrt století, dost možná spěje ke konci a k vyřešení. Po obdobích, kdy oba státy bojovaly za své nápady a nepřipadalo v úvahu souhlasit s nápadem protistrany, to konečně vypadá, že

možná rok 2018 bude tím, kdy bude nalezeno společné řešení, které uspokojí obě zúčastněné strany. Po jednání s makedonskými lidry 1. února letošního roku během rozhovoru s novináři vyjádřil mediátor Organizace Spojených národů Matthew Nimetz naději, že spor by mohl být vyřešen během několika následujících měsíců. Podobného názoru byl i řecký ministr zahraničních věcí Nikos Kotzias. Řecká strana by byla ochotna v současné době přistoupit na změnu názvu se slovem „Makedonija“ (Makedonie). Mohlo by jít třeba o název „Gorna Makedonija“ (Horní Makedonie), „Nova Makedonija“ (Nová Makedonie) či „Severna Makedonija“ (Severní Makedonie) (Serhan 2018; Radio Free Europe Radio Liberty 2018; BalkanInsight 2016).

Makedonská republika v minulosti situaci řešení sporu příliš neulehčovala. Letiště, ale i dálnice byly pojmenovány po Alexandru Makedonském. Rok 2018 a snaha o vyřešení sporu však vedly k tomu, že došlo k přejmenování letiště ve Skopji. Zoran Zaev tím chce ukázat, že jak on, tak Makedonská republika mají zájem na ukončení tohoto sporu. Kromě změny názvu letiště má dojít i k přejmenování dálnice Alexandra Makedonského vedoucí ze severu státu na jih. Nově by měla být cesta pojmenována jako „Dálnice přátelství“ (Coffey 2018).

Navzdory tomu, že jednání na vládní úrovni vypadají poměrně nadějně, co se nalezení společného řešení týká, tak řecká společnost poměrně aktivně v letošním roce ukazuje svou nespokojenost. Jedním z takových projevů byla demonstrace, která se odehrála 21. ledna v řecké Soluni. Během dne došlo ke shromáždění 50 tisíc lidí, kteří bojovali za své přesvědčení, tedy že „Makedonie“ je součástí řeckého národního dědictví, a jako taková by neměla být sdílána se severními sousedy. Tato událost připomněla obdobnou událost, která se odehrála 14. února roku 1992. Tehdy v Soluni protestoval jeden milion lidí na obranu označení „Makedonie“ (Bechev 2018).

5. 3 Návrhy jmen pro vyřešení sporu

S prvním návrhem na vyřešení sporu o název přišel v roce 1992 portugalský ministr zahraničí Joao de Deus Pinheiro. Jeho návrhem byl název

„Nova Makedonija“. Tento návrh byl však okamžitě zamítnut z řecké strany. V témže roce byl ještě představen návrh britského diplomata Robina O'Neila během britského předsednictví. Tentokrát byl návrhem název „Republika Makedonija (Skopje)“ (Republika Makedonie (Skopje)). Makedonská strana byla pro tento návrh, nicméně řecká strana sporu toto označení zamítla. O rok později pak přišli s návrhem vyjednávači Organizace Spojených národů, Cyrus Vance a Lord Owen. Ti víceméně jen upravili Pinheirův návrh. V jejich podání mělo jít o to, že by nový název země byl „Nova Makedonija“ (Nová Makedonie), v jeho slovanské podobě. Avšak i tento návrh Athény vetovaly (Tziampiris 2012: 154–155).

Od roku 1995 do roku 2000 se Řecko stalo největším investorem v zemi a druhým největším obchodním partnerem. Proto nebylo až takovým překvapením, že v roce 2001 došlo k přednesení prvního návrhu po dlouhých devíti letech, kdy se na poli sporu nic zásadního neudálo. Tentokrát bylo předkladatelem Řecko. Tímto návrhem byl název „Gornamakedonia“, tj. Horní Makedonie. Obě strany byly tomuto názvu poměrně nakloněné, avšak s ohledem na to, že v Makedonské republice v témže roce došlo k napětí mezi Makedonci a Albánci, tak jakýkoliv pokus o domluvu skončil neúspěchem. Další návrh na změnu názvu proběhl v březnu roku 2005. Tentokrát se jednalo o „Republika Makedonija-Skopje“ (Republika Makedonie-Skopje). Navzdory tomu, že pro tento návrh by byly Athény, tak Skopje bylo zásadně proti. O měsíc později pak mediátor OSN Nimetz přišel s dalším návrhem. Nicméně informace o tomto návrhu se příliš nezveřejnily. Dle všeho však mělo jít o to, že by bylo mezi lety 2006 až 2008 v mezinárodních organizacích, dohodách a dalších dokumentech použito jméno „Republika Makedonija“ (Republika Makedonie). Řecko by pak mohlo použít název „Republika Makedonija-Skopje“ (Republika Makedonie-Skopje). Od roku 2009 by pak název byl „Republika Macedonija“ (Republika Makedonie) a Řecko by pak mohlo použít označení „Republika Makedonija-Skopje“ (Republika Makedonie-Skopje). Pro Řecko však něco takového bylo absolutně nepřijatelné a návrh byl z jeho strany rezolutně odmítnut. Dle Tziampirise se jednalo o zatím nejhorší návrh pro řeckou stranu. V roce 2008 pak

Nimetz přišel s návrhem, aby došlo v rámci řešení sporu o název ke společnému výběru ze seznamu návrhů názvu státu. Podobný návrh byl vyprodukován i v letošním roce. Ještě v roce 2008 pak Nimetz přednesl další návrh. Tentokrát šlo o „Republika Macedonija-Skopje“ (Republika Makedonie-Skopje). Tento návrh byl akceptován ze strany Skopje, nicméně Athény byly zásadně proti (Tziampiris 2012: 155–162; Rosůlek 2014: 614–615).

V roce 2010 přišel mediátor celého sporu Nimetz s dalším návrhem. Tentokrát se jednalo o „Republika Severna Makedonija“ (Republika Severní Makedonie). Řecká strana byla připravena tento návrh podpořit, kdežto makedonská nikoliv (Novinite 2010).

Ještě v téže roce přišel Matthew Nimetz s dalším návrhem. Tentokrát byl návrhem název „Republika Makedonija na Vardar“ (Republika Makedonie na Vardaru). Pro Řecko byl tento návrh přijatelný, neboť by díky němu došlo ke geografickému ukotvení země. Vardar je totiž název nejdelší řeky v Makedonské republice. I tento název byl však makedonskou stranou odmítnut (Euractiv 2010).

S návrhem na změnu názvu přišel v roce 2013 i řecký diplomat ve Spojených státech amerických Adamantios Vassilakis. Ten navrhl název „Slavo-Albanian Macedonia“ (Slavo-albánská Makedonie) (Kagkelidou 2010). Ačkoliv by tento návrh našel hlasy a podporu u řecké strany, tak bylo zřejmé, že makedonská strana jej rezolutně odmítne. Americký analytik Daniel Serwer tento návrh okomentoval slovy: „Řekové vědí, že Makedonci nemají rádi označení Slované, ačkoliv jejich jazyk je slovanský...“ (Serwer, cit. dle Marusic 2013).

Jak již bylo řečeno, rok 2018 by mohl být přelomovým. Podle posledních zpráv byly oběma stranám sporu předloženy návrhy na možné názvy Makedonské republiky. Mělo by se jednat o to, že by k názvu „Macedonija“ bylo přidáno některé adjektivum. Matthew Nimetz navrhl tato adjektiva: „Nova“, „Gorna“, „Severna“, „Vardarska“ či „Republika Makedonija (Skopje)“. Víceméně se jedná o návrhy, které již během sporu byly na stole. Nimetz však doufá, že právě nyní by mohla být ochota obou vlád k řešení, a proto byly návrhy předloženy znovu. Řecký deník Katimetini zveřejnil informaci od svého tajného zdroje, který tvrdí, že řecká vláda by byla ochotna přistoupit na název

„Republika Vardarska Makedonija“ (Republika Vardarské Makedonie). Oproti tomu zdroje blízké makedonské vládě tvrdí, že oni jsou spíše pro název „Republika Nova Makedonija“ (Republika Nové Makedonie). Sám Zoran Zaev doufá, že vše bude vyřešeno ještě před letními summity Evropské unie a Severoatlantické aliance (Marusic 2018; Smith 2018).

Ačkoliv řešení na vládní úrovni vypadají nadějně a dá se v brzkém čase očekávat potvrzení o dosažení dohody, tak obyvatelé Řecka demonstrují za obranu označení „Makedonie“. Za nejvíce signifikantní považují protest, který se odehrál 4. února letošního roku, kdy se v hlavním městě sešlo na sto tisíc lidí, kteří zde protestovali proti užití slova „Makedonie“ v názvu severního souseda. Se svým projevem tu vystoupil i řecký skladatel Mikis Theodorakis, který mimo jiné řekl, že: *„Je tu pouze jedna Makedonie... Byla, je a bude vždycky řecká.“* Tudíž i když bude spor o název vyřešen, tak tlak uvnitř samotného Řecka bude přetrvávat i nadále. Zkomplikovat celou situaci by i v případě dosažení kompromisu mohla skutečnost, že Makedonská republika plánuje vyhlásit referendum k samotnému výsledku sporu (Kitsantonis 2018). Dá se očekávat, že Řecko by podniklo to samé, což by ale v jeho případě mohlo vést k tomu, že řecký lid se vyjádří proti návrhu a celá jednání by tak byla k ničemu.

5. 4 Postoj albánské menšiny ke sporu o název státu

Postoj Albánců ke změně názvu státu je víceméně pozitivní. Hlavní albánská politická strana DUI dlouhodobě tlačila na svého tehdejšího koaličního partnera VMRO-DPMNE, aby vyřešila celý spor s Řeckem co nejdříve, a země tak mohla vstoupit do NATO. Pro mnoho pozorovatelů je možnost členství v Evropské unii a Severoatlantické alianci viděna jako možné spojení většiny Makedonců a menšiny Albánců (Marusic 2009a; Marusic 2009b).

Vzhledem k tomu, že se spor nepodařilo od roku 2009 vyřešit, tak se Ali Ahmeti domníval, že by k určitému vyřešení mohlo dojít v roce 2013, kdy mělo dojít k parlamentním volbám v Řecku a komunálním volbám v Makedonské republice. Již v roce 2012 se na veřejnost dostaly zprávy, že pokud nedojde

k brzkému vyřešení sporu o název a následnému vstupu do mezinárodních organizací, tak DUI odstoupí od spolupráce s VMRO-DPMNE (Marusic 2012).

DUI sice neodstoupilo od spolupráce hned v roce 2014, kdy proběhly parlamentní volby, avšak již před předčasnými parlamentními volbami v roce 2016 oznámilo, že už nadále neplánuje spolupracovat s VMRO-DPMNE. V povolebním vyjednávání svou pozornost upřela k SDSM. Té se díky tomuto spojení podařilo dostat k moci, ačkoliv ve volbách skončila na druhém místě. Právě v SDSM totiž DUI viděla možnost brzkého ukončení sporu s Řeckem, neboť během posledních let bylo zřetelné, že právě tato opoziční strana chce co nejrychlejší vyřešení (Domachowska 2017: 3).

Vyjednávání s Řeckem se v roce 2018 aktivně účastní i DUI, která nyní spolupracuje se SDSM. Dle Aliho Ahmetiho jde jeho straně o to, aby řešení, ke kterému se brzy dospěje, reflektovalo všechny komunity v zemi: *„Albánci nebudou akceptovat jména, která nemají spojitost s historií a pozicí země. Albánci nebudou lhostejní, co se problému názvu týká. Tohle je naše země a také náš stát.“* (Ahmeti, cit. dle Pajaziti 2018).

Podle politického analytika Xhenise Sulimaniho jsou Albánci v celém sporu pouhými pozorovateli. Podle něj je rozhodování v celém sporu výhradě věcí Makedonců. Oproti tomu poradce premiéra Zaeva Ismet Ramadani bojuje za to, aby se Albánci vyjednávání aktivně účastnili zejména proto, aby podporovali návrh názvu, který bude reflektovat multietnický charakter země. *„Ani náhodou nesmí dojít k akceptování názvu „Slavomacedonia“, protože toto jméno automaticky vylučuje Albánce v Makedonské republice. Ani jeden ze současných návrhů nepředstavuje problém pro Albánce.“* (Ramadani, cit. dle Pajaziti 2018).

6. ZÁVĚR

Předkládaná diplomová práce se věnovala Makedonské republice. Státu, který svou nezávislost získal v roce 1991 a který čelí celé řadě vnitropolitických a mezinárodních problémů. Diplomová práce měla několik cílů. Tím prvním byla snaha o teoretické ukotvení etnika a etnicity, s ohledem na to, že Makedonská republika od vyhlášení své nezávislosti čelí mezietnickému napětí. Tomuto jsem se věnovala v prvních dvou kapitolách. V první z nich jsem představila pohledy některých sociologů a antropologů a zároveň jsem určitý prostor věnovala etnické situaci na Balkánském poloostrově a následně soužití Makedonců a Albánců v Makedonské republice. Následující kapitola se zaměřila na problémové soužití těchto dvou hlavních etnických skupin ve státě. Zaměření proběhlo zejména na konflikt v roce 2001, který by se bez zásahu aktérů mezinárodního společenství mohl proměnit v občanskou válku. Díky mezinárodnímu zásahu však došlo k uklidnění situace a k vytvoření dokumentu, který měl zlepšit vztahy mezi etnickými skupinami.

Druhým cílem byla analýza dvou hlavních problémů, u kterých se domnívám, že formují Makedonskou republiku do podoby, kterou dnes známe. Tedy, že se jedná o stát, který je vnitřně nestabilní a zároveň stojící mimo mezinárodní organizace. První oblastí, kterou jsem v rámci svého bádání analyzovala, byla oblast vzdělávání. Již na začátku svého bádání jsem se domnívala, že pokud existuje nějaká oblast v Makedonské republice, kde budou zřetelné rozdíly v možnostech, tak to bude právě tato oblast. Můj výzkum mě měl dovést k tomu, abych byla schopna odpovědět na mnou stanovené hypotézy v úvodu mé práce.

První hypotézou bylo, že na úrovni základního a středoškolského vzdělávání dochází k největšímu počtu omezení a možnostem při získávání vzdělání, které mají příslušníci minoritních etnických skupin. Druhá hypotéza se týkala vysokoškolského školství, kde jsem se domnívala, že jsou možnosti a příležitosti pro studenty odlišných etnik stejné. Po svém bádání mohu říci, že se potvrdila pouze má první hypotéza, druhá hypotéza byla mým bádáním částečně vyvrácena.

Má první hypotéza byla potvrzena celou řadou zjištěných poznatků. Oblast základního a středoškolského vzdělávání je možností, kde se mohou žáci minoritních etnických skupin vzdělávat ve svém rodném jazyce. Nicméně navzdory tomuto pozitivu dochází k tomu, že žáci odlišných etnických skupin jsou od sebe oddělováni. V Makedonské republice je celá řada škol, které jsou jen makedonské a které jsou jen albánské. Kromě toho dochází i k oddělování žáků v rámci jednotlivých škol, kdy vznikají makedonské třídy a albánské třídy. Ukončení praktik mezietnického oddělování měla pomoci celá řada programů a plánů, které byly v rámci Makedonské republiky přijaty. Jedním z takových dokumentů byl i Národní program pro rozvoj vzdělávání přijatý v roce 2005. Situaci ve vzdělávání nepřispívá ani decentralizace makedonského vzdělávacího systému, v jehož rámci jsou školy financovány regiony ve kterých se nachází. Albánské obyvatelstvo žije v chudších regionech, tudíž ani částky plynoucí do školství nejsou vysoké. Na úrovni základního a středoškolského vzdělávání se často zapojují i nevládní organizace. Americká USAid provedla v Makedonské republice celou řadu projektů na zlepšení mezietnické situace mezi studenty. Tyto projekty přinesly však jen dílčí výsledky, nikoliv zlepšení pro celou oblast vzdělávání. Jako fungující příklad zlepšení situace se ukázal loňský projekt dvou základních škol ve Skopji, který vedl k tomu, že zhruba stovka makedonských a albánských žáků vzájemně participovala na společných aktivitách. Tento projekt vedl k určitému odstranění mýtů o dalších etnických skupinách a inicioval vzájemná přátelství mezi makedonskými a albánskými studenty.

Má druhá hypotéza týkající se vysokoškolského vzdělávání se potvrdila jen z části. Domnívala jsem se, že na této úrovni mají studenti minoritních etnických skupin podobné možnosti jako příslušníci majoritní etnické skupiny. V rámci vysokoškolského vzdělávání je vidět pokrok, který ve státu nastal od vyhlášení nezávislosti. V roce 1991 byla v Makedonské republice možnost studia na pouhých dvou univerzitách, ve Skopji a v Bitole, kde se však vyučovalo v makedonštině. Albánská část obyvatelstva si vytvořila v roce 1994 svou vlastní univerzitu v Tetovu, která však nebyla zpočátku vládou uznána. Oficiální uznání získala až v roce 2004. Pro albánské studenty se zájmem o vysokoškolské

studium byl pozitivní rok 1997, kdy došlo k otevření Pedagogické akademie ve Skopji, na níž se vyučovalo albánštině a turečtině. Pro albánské studenty byl v oblasti vzdělávání důležitý i rok 2001, když došlo k otevření soukromé univerzity Jihovýchodní Evropa, kde se zpočátku vyučovalo pouze v albánštině. Kvůli zvýšenému zájmu mezi Makedonci však následně došlo i k výuce v makedonštině. Makedonská republika se též zavázala ke zlepšení kvality vysokoškolského vzdělávání, když se připojila k Deklaraci z Bologne.

Druhá oblast, na kterou byl můj výzkum zaměřen, se týkala sporu o název státu, který Makedonská republika vede od vyhlášení své nezávislosti s Řeckem. Mou hypotézou vztahující se k tomuto problému bylo, že nedořešený spor o název brání Makedonské republice ve vstupu do mezinárodních organizací a zároveň že dochází k limitům ohledně zisku uznání ostatních států mezinárodního společenství. Tato hypotéza se mi potvrdila též pouze částečně. Makedonská republika kvůli nedořešenému sporu nezískala uznání Evropské unie. Podmínkou této mezinárodní organizace je, aby byl dořešený spor s Řeckem. Oproti tomu Makedonské republice se podařilo vstoupit do Organizace spojených národů pod dočasným názvem „Bývalá jugoslávská republika Makedonie“. Od roku 1993 pak získávala Makedonská republika uznání celé řady států, jako třeba od Nizozemska či Německa. V roce 1994 pak Makedonskou republiku formálně uznaly i Spojené státy americké. Řecko následně kvůli sporu s makedonskou stranu zablokovalo vstup do Evropské unie a následně i díky svému vlivu zamezilo vstupu do Severoatlantické aliance. Takže ano, nedořešený spor o název brání plnohodnotnému zapojení Makedonské republiky do mezinárodních organizací jako je Evropská unie či Severoatlantická aliance. A to i navzdory tomu, že během 27 let tohoto sporu byla představena celá řada možných návrhů na změnu jména, avšak vždy byl návrh odmítnut buď makedonskou či řeckou stranou. Nicméně i navzdory nedořešenému sporu o název získala Makedonská republika celou řadu uznání od ostatních států. Zejména se domnívám, že získáním uznání od Spojených států amerických má již teď více možností, než státy a entity, které uznání od této

mocnosti nemají. V roce 2013 získala Makedonská republika uznání od České republiky, která se stala již 135. státem, který tak učinil.

Na základě vypracování této diplomové práce a mnou zjištěných informací se domnívám, že i 27 let po vyhlášení nezávislosti je Makedonská republika stále státem, kde nejsou rovné příležitosti pro příslušníky různých etnických skupin, což je vidět právě na oblasti vzdělávání. Zároveň navzdory snahám v Makedonské republice přetrvává oddělení mezi jednotlivými etnickými skupinami a dochází i nadále k šíření mýtů o dalších etnických skupinách. Pro zlepšení mezietnické situace by mělo docházet k navýšení počtu akcí a aktivit podobných té z minulého roku. Domnívám se, že pokud se již mezi žáky na základních školách podaří dostat myšlenku toho, že lze mít za přátele i příslušníky odlišného etnika, tak to může vést ke zlepšení mezietnických vztahů. Ideální by však bylo, kdyby s takovými nápady i nadále přicházeli vyučující z makedonských škol. Přeci jen oni znají situaci nejlépe a tak mohou situaci lépe změnit, než organizace z jiných států. V rámci sporu o název se domnívám, že navzdory současným snahám makedonského premiéra Zorana Zaeva nemusí situace dospět ke zdárnému ukončení. Premiér se snaží spor vyřešit tak, aby mohla Makedonská republika již vstoupit do Evropské unie a do Severoatlantické aliance, nicméně se nedomnívám, že s ohledem na vnitropolitickou situaci a společenskou situaci v Makedonské republice je možné spor vyřešit ke spokojenosti všech zúčastněných. Navíc s ohledem na to, že Zoran Zaev čelí celé řadě nařčení již od roku 2015. V Makedonské republice je zároveň premiér tlačěn k rychlému vyřešení sporu zejména ze strany albánských politických stran, které požadují vstup státu do EU a do NATO. Zároveň se domnívám, že situace nebude klidná ani v Řecku, pokud dojde k dohodě mezi Zaevem a Tsiprasem. Již nyní probíhají v Řecku demonstrace proti Makedonské republice a proti právě probíhajícím vyjednáváním. Osobně se domnívám, že jediným řešením, které by mohlo situaci v Makedonské republice uklidnit a které by však zbrzdilo řešení sporu o název země je vznik nového politického subjektu, jenž by v sobě sdružoval zástupce všech etnických skupin a reprezentoval jejich zájmy a názory. Jedině taková politická strana by byla schopna podle mého

názoru situaci vyřešit ke spokojenosti všech, tedy občanů Makedonské republiky i občanů Řecka.

V případném pokračujícím výzkumu vyplývajícím z této diplomové práce by podle mého bylo vhodné zaměřit pozornost na pracovní trh v Makedonské republice a zjistit, jaké je rozložení jednotlivých etnických skupin v rámci pracovních míst. Tato část by podle mého plynule mohla navazovat na část vzdělávání, které byl v této práci věnován prostor, neboť se domnívám, že příslušníci albánského etnika budou mít omezené možnosti zisku lépe placených zaměstnání než příslušníci makedonského etnika.

7. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

7. 1 Literatura

Bakiu, Bashkim – Dimitrova, Marija – Brava, Admir (2016). How to achieve a truly integrated education in the Republic of Macedonia. In: Bakiu, Bashkim – Dimitrova, Marija – Brava, Admir – Janev, Goran – Stojanovic, Sonja – Smith Guleva, Aneta, *How to achieve integrated education in the Republic of Macedonia* (Skopje), s. 4–19.

Barša, Pavel – Strmiska, Maxmilián (1999). *Národní stát a etnický konflikt* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury).

Barth, Fredrik (1969). Introduction. In: Barth, Fredrik a kol., *Ethnic Groups and Boundaries* (Boston: Little, Brown and Company), s. 9–38.

Beha, Adem (2014). Minority Rights: An Opportunity for Adjustment of Ethnic Relations in Kosovo? *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe* 13 (4), s. 85–110.

Brunnbauer, Ulf (2002). The Implementation of the Ohrid Agreement: Ethnic Macedonian Resentments. *Journal of Ethnopolitics and Minority Issues in Europe* 2002 (1), s. 1–24.

Brunnbauer, Ulf (2003). Serving the Nation: Historiography on the Republic of Macedonia (FYROM) After Socialism*. *Historiein* 4, s. 161–182.

Carter, Francis W. – Turnock, David (2000). Ethnicity in Eastern Europe: Historical legacies and prospects for cohesion. *GeoJournal* 50, s. 109–125.

Courbage, Youssef (2003). Censuses, Elections and Population: the Case of Macedonia. *Population* 58 (4-5), s. 429–450.

Czapliński, Marcin (2008). Conflict prevention and the issue of Higher Education in the mother tongue: The case of the Republic of Macedonia. *Security and Human Rights* 2008 (4), s. 260–272.

Daskalovski, Zhidas (2004). The Macedonian Conflict of 2001: Between successful diplomacy, rhetoric and terror. *Studies in Post-Communism Occasional Papers* 2004 (7).

- Daskalovski, Zhidas (2017). Clashing Historical Narratives and the Macedonian Name Dispute - Solving the Unsolvable. *Trames: A Journal of the Humanities & Social Sciences* 21 (4), s. 327–343.
- Demjaha, Agon (2017). Inter-Ethnic Relations in Kosovo. *SEEU Review* 6 (1), s. 181–196.
- Denkova, Jadranka – Stojanovski, Strashko – Dzamtovska Zdravkovska, Suzana (2016). Criteria and Standards in the Higher Education - Basis for Quality Higher Education in Republic of Macedonia. *Balkan Social Science Review* 7, s. 87–111.
- Domachowska, Agata (2017). *Macedonia With a New Government - The End of the Crisis*.
- Eriksen, Thomas Hylland (2012). *Etnicita a nacionalismus: Antropologické perspektivy* (Praha: Sociologické nakladatelství).
- Fowkes, Ben (2002). *Ethnicity and Ethnic Conflict in the Post-Communist World* (New York: Palgrave).
- Hislope, Robert (2013). Macedonia. In: Berglung, Sten – Ekman, Joakim – Deegan-Krause, Kevin – Knutsen, Terje a kol., *The Handbook of Political Change in Eastern Europe* (Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited), s. 607–650.
- Hubinger, Václav (1988). Etnos a etnikum. *Český lid* 75 (1), s. 43–50.
- Ilievski, Zoran (2007). *Country Specific Report on Actors and Processes of Ethno-Mobilization, Violent Conflicts and Consequences: Macedonia* (neuvedeno).
- International Crisis Group (2009b). *Macedonia's Name: Breaking the Deadlock*, s. 1–15.
- Ivanovski, Hristijan (2013). The Macedonia-Greece dispute/difference over the name issue: mitigating the inherently unsolvable. *New Balkan Politics* 2013 (14), s. 48–80.
- Karajkov, Risto (2008). Macedonia's 2001 ethnic war: Offsetting conflict. What could have been done but was not? *Conflict, Security & Development* 8 (4), s. 451–490.

- Kavaja, Kludjo (2017). Ethnicity, Politics, and Education in Macedonia. *European Journal of Education Studies* 3 (9), s. 480–494.
- Kofos, Evangelos (2005). The controversy over the terms 'Macedonians' and 'Macedonian': a propable exit scenario. *Southeast European and Black Sea Studies* 5 (1), s. 129–133.
- Kofos, Evangelos (2009). *The Current Macedonian Issue between Athens and Skopje: Is there an Option for a Breakthrough?*
- Kokaisl, Petr (2014). *Etnické minority v Evropě* (Praha: ČZU), s. 15–23.
- Koneska, Cvete (2014). *After Ethnic Conflict: Policy-making in Post-conflict Bosnia and Herzegovina and Macedonia* (Surrey: Ashgate), s. 137–156.
- Kotsovilis, Spyridon (2005). *Exploring the Sources of Greek Foreign Policy Towards the Former Yugoslav Republic of Macedonia*. Prezentováno na 2nd PhD Symposium of Modern Greece. London School of Economics and Political Science.
- Kymlicka, Will (1995). Introduction. In: Kymlicka, Will a kol., *The Rights of Minority Cultures* (Oxford: Oxford University Press), s. 1–27.
- Marshall, Gordon (2003). *Oxford Dictionary of Sociology* (Oxford: Oxford University Press).
- Matveeva, Anna – Hiscock, Duncan – Paes, Wolf-Christian – Risser, Hans (2003). *Macedonia: Guns, policing and ethnic division* (Londýn: Safeworld).
- Milchevski, Ilija (2013). A requiem for a dream: the name issue and the accession of Macedonia to the EU. *International Issues & Slovak Foreign Policy Affairs* 22 (4), s. 40–59.
- Muhic, Maja (2017). *Intercultural Education in the Republic of Macedonia: An Arena of Conflicting Narratives*. Prezentováno na Bari 2017: International Conference RCIC'17. Redefining Community in Intercultural Context.
- Naroll, Raoul (1964). On Ethnic Unit Classification. *Current Anthropology* 5 (4), s. 283–312.
- OBSE (2010). *Age, contact, perception. How schools shape relations between ethnicities* (Skopje).

- Ortakovski, Vladimir T. (2001). Interethnic Relations and Minorities in the Republic of Macedonia. *Southeast European Politics* 2 (1), s. 24–45.
- Pajaziti, Ali (2012). Higher Education in Bolognian way: The Case of Macedonia (SEEU and SUT). *Journal of Education and Instructional Studies* 2 (2), s. 24–33.
- Pavliček, Václav – Jirásková Věra a kol. (1999). *Transformace ústavních systémů zemí střední a východní Evropy. Texty ústav zemí střední a východní Evropy a stati III. část (1999)* (Praha: Právnická fakulta UK).
- Petersen, Roger Dale (2011). *Western Intervention in the Balkans. The Strategic Use of Emotion in Conflict* (New York: Cambridge University Press), s. 222–242.
- Pettifer, James (1999). Albanians in western Macedonia after FYROM independence. In: Pettifer, James a kol., *The New Macedonian Question* (Londýn: Macmillan Press LTD), s. 137–147.
- Pichler, Robert (2009). Historiography and the Politics of Education in the Republic of Macedonia (1991 - 2008). In: Dimou, Augusta a kol., *Transition and the Politics of History Education in Southeastern Europe* (Göttingen: V&R unipress), s. 217–249.
- Plaks, Livia (2011). Regional Perspectives on OFA as a Model for Enhancing Co-Existence in a Multi-Ethnic State. In: Reka, Blerim, *Ten years from the Ohrid Framework Agreement. Is Macedonia Functioning as a multi-ethnic state?* (Tetovo: South East European University), s. 47–48.
- Popovska, Biljana – Slaveski, Stojan (2017). Macedonian-Greek Societal Security Dilemma: Real or Imaginary Incompatibility? *Romanian Review of Political Sciences and International Relations* 24 (2), s. 40–59.
- Rosůlek, Přemysl (2001). Albanians in the Republic of Macedonia (1991–2001). *Perspectives: Central European Review of International Affairs* 43 (17), s. 43–58.
- Rosůlek, Přemysl (2014). Antická dimenze Makedonské identity, spor o název země s Řeckem & Albánci v Makedonii. *Bezpečnostné Fórum* 2014 (2), s. 609–620.

- Rychlík, Jan – Kouba, Miroslav (2003). *Dějiny Makedonie* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny).
- Smith, Anthony D. (1991). *National Identity* (Londýn: Penguin Group), s. 21.
- Stefoska, Irena – Stojanov, Darko (2017). A tale in stone and bronze: old/new strategies for political mobilization in the Republic of Macedonia. *Nationalities Papers* 45 (3), s. 356–369.
- Šesták, Miroslav – Tejchman, Miroslav – Havlíková, Lubomíra – Hladký, Ladislav – Pelikán, Jan (1998). *Dějiny jihoslovanských zemí* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny).
- Šmíd, Tomáš (2004). Zahraniční a bezpečnostní politika Makedonie. In: Stýskalová, Věra – Mekal, Hubert a kol., *Zahraniční a bezpečnostní politika vybraných zemí Balkánu* (Brno: Masarykova univerzita v Brně), s. 58–90.
- Štěpánek, Václav (2012). Několik pohledů na nacionalismus - jeden z faktorů rozpadu Jugoslávie. In: Fatková, Gabriela – Budilová, Lenka J. – Kouba, Miroslav – Pavlásek, Michal – Štěpánek, Václav, *Balkán a nacionalismus* (Brno: Porta Balkanica), s. 39–55.
- Tesař, Filip (2007). *Etnické konflikty* (Praha: Portál).
- Todorova, Maria (2009). *Imagining the Balkans* (New York: Oxford University press).
- Tziampiris, Aristotle (2012). The Macedonian name dispute and European Union accession. *Southeast European and Black Sea Studies* 12 (1), s. 153–171.
- van den Berghe, Pierre L. (1981). *The Ethnic Phenomenon* (Westport: Greenwood Press), s. 243.
- Vangeli, Anastas (2011). Nation-building ancien Macedonian style: the origins and the effects of the so-called antiquization in Macedonia. *Nationalities Papers* 39 (1), s. 13–32.
- Visoka, Gëzim – Gjevori, Elvin (2013). Census politics and ethnicity in the Western Balkans. *East European Politics* 29 (4), s. 479–498.
- Vrgova, Roska (2015). Census, Identity, and the Politics of Numbers: The Case of Macedonia. *Contemporary Southeastern Europe* 2 (2), s. 107–125.

Yelvington, Kevin A. (1991). Ethnicity as Practise? A comment on Bentley. *Comparative Studies in Society and History* 33 (1), s. 158–168.

Zahariadis, Nikolaos (1994). Nationalism and Small State Foreign Policy: The Greek Response to the Macedonian Issue. *Political Science Quarterly* 109 (4), s. 647–668.

7. 2 Internetové zdroje

Abel, Conny – Savitskaya, Svetlana – Rigamonti, Valentina (2017). Europe and Central Asia: An Overall Stagnation. *Transparency International*. 25. 1. 2017 (https://www.transparency.org/news/feature/europe_and_central_asia_an_overall_stagnation, 20. 1. 2018).

BalkanInsight (2016). *Macedonia: Key Political Parties* (<http://www.balkaninsight.com/en/article/macedonia-key-political-parties-11-21-2016>, 12. 2. 2018).

Barbieri, Sara - Vrgova, Roska - Bliznakovski, Jovan (2013). Overcoming Ethnic-Based Segregation: How to Integrate Public Schools in Macedonia and Bosnia and Herzegovina. *Institute for Democracy Societas Civilis - Skopje* (https://dgap.org/sites/default/files/article_downloads/zasto_ne_bosnia-herzegovina_idscs_macedonia_overcoming_ethnic-based_segregation.pdf, 28. 1. 2018).

Bechev, Dimitar (2018). Will Greece and Macedonia end their name dispute? *Aljazeera*. 25. 1. 2018 (<https://www.aljazeera.com/indepth/opinion/greece-macedonia-dispute-180124111124832.html>, 14. 3. 2018).

Carter, Lynn – Ackermann, Alice – Janev, Goran (2000). An Assessment of Ethnic Relations in Macedonia. *USAID* (http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/Pnack427.pdf, 28. 1. 2018).

Coffey, Helen (2018). Macedonia to rename airport to end decades' long feud with Greece. *Independent*. 26. 1. 2018 (<http://www.independent.co.uk/travel/news-and-advice/macedonia-airport-rename-alexander-the-great-greece-feud-zoran-zaev-a8179601.html>, 15. 3. 2018).

Euractiv (2010). *Macedonia to add 'Vardar' to its name* (<https://www.euractiv.com/section/languages-culture/news/macedonia-to-add-vardar-to-its-name/>, 30. 3. 2018).

European Stability Initiative (nedatováno). *The Ohrid Agreement and its implementation* (<http://www.esiweb.org/index.php?lang=en&id=563>, 23. 1. 2018).

European Stability Initiative (2010). *Radmila Sekerinska - earning EU candidate status for Macedonia* (<http://www.esiweb.org/enlargement/?cat=97#awp::?cat=97>, 23. 1. 2018).

Evropská komise (2007). *The former Yugoslav Republic of Macedonia 2007 Progress Report* (https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2007/nov/fyrom_progress_reports_en.pdf, 27. 3. 2018).

Evropská komise (2008). *The former Yugoslav Republic of Macedonia 2008 Progress Report* (https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/press_corner/key_documents/reports_nov_2008/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia_progress_report_en.pdf, 27. 3. 2018).

Evropská komise (2011). *The former Yugoslav Republic of Macedonia 2011 Progress Report* (https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2011/package/mk_rapport_2011_en.pdf, 27. 3. 2018).

Evropská komise (2012). *The former Yugoslav Republic of Macedonia 2012 Progress Report* (https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2012/package/mk_rapport_2012_en.pdf, 28. 1. 2018).

Evropská komise (2013). *The former Republic of Macedonia 2013 Progress Report* (https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2013/package/brochures/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia_2013.pdf, 28. 1. 2018).

Evropská komise (2015). *The former Yugoslav Republic of Macedonia 2015 Report* (https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2015/20151110_report_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia.pdf, 28. 1. 2018).

Evropská komise (2016). *The former Yugoslav Republic of Macedonia 2016 Report* (https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2016/20161109_report_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia.pdf, 28. 1. 2018).

Filipov, Georgi (1999). Bulgaria Recognises Macedonian Language. *AIM*. 18. 2. 1999 (<http://www.aimpress.ch/dyn/trae/archive/data/199902/90222-005-trae-sof.htm>, 11. 3. 2018).

Framework Agreement (2001). Framework Agreement 13.08.2001 (<http://www.ucd.ie/ibis/filestore/Ohrid%20Framework%20Agreement.pdf>, 13. 4. 2018).

Global Security (nedatováno). *Macedonia - Ohrid Framework Agreement (OFA)* (<https://www.globalsecurity.org/military/world/europe/mk-ohrid.htm>, 22. 1. 2018).

International Court of Justice (nedatováno). *Application of the Interim Accord of 13 September 1995 (the former Yugoslav Republic of Macedonia v. Greece): Overview of the case* (<http://www.icj-cij.org/en/case/142>, 13. 3. 2018).

International Crisis Group (2000). *Macedonia's Ethnic Albanians: Bridging the Gulf* (<http://www.bits.de/public/documents/mazedonien/Macedonia8-00.pdf>, 26. 1. 2018).

International Crisis Group (2009a). *Macedonia's Name: Breaking the Deadlock* (<https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/balkans/macedonia/macedonia-s-name-breaking-deadlock>, 9. 3. 2018).

Kagkelidou, Evangelia (2013). Greece Proposes "Slavo-Albanian Macedonia" for FYROM? *Greek Reporter*. 29. 10. 2013 (<http://greece.greekreporter.com/2013/10/29/greece-proposes-slavo-albanian-macedonia-for-fyrom/>, 29. 3. 2018).

- Kitsantonis, Niki (2018). Greeks Protest to Defend Right to the Name 'Macedonia'. *NYTimes*. 4. 2. 2018 (<https://www.nytimes.com/2018/02/04/world/europe/greece-macedonia-protest.html>, 15. 3. 2018).
- Kofos, Evangelos (2001). *The Unresolved 'Difference over the Name': A Greek Perspective* (http://www.macedonian-heritage.gr/InterimAgreement/Downloads/Interim_Kofos.pdf, 30. 3. 2018), s. 129.
- Legislation Online (nedatováno). *Act on Citizenship (1992)* (<http://www.legislationonline.org/documents/id/5652>, 26. 1. 2018).
- Less, Timothy (2016a). The next Balkan wars. *NewStatesman*. 6. 6. 2016 (<https://www.newstatesman.com/world/2016/06/next-balkan-wars>, 19. 1. 2018).
- Less, Timothy (2016b). Dysfunction in the Balkans. Can the Post-Yugoslav Settlement Survive? *Foreign Affairs*. 20. 12. 2016 (<https://www.foreignaffairs.com/articles/bosnia-herzegovina/2016-12-20/dysfunction-balkans>, 25. 12. 2017).
- Marusic, Sinisa Jakov (2009a). Macedonia's DUI Gives Deadline For NATO. *BalkanInsight*. 28. 5. 2009 (<http://www.balkaninsight.com/en/article/macedonia-s-dui-gives-deadline-for-nato>, 15. 3. 2018).
- Marusic, Sinisa Jakov (2009b). Macedonia Albanians Reiterate 'Name' Ultimatum. *BalkanInsight*. 3. 11. 2009 (<http://www.balkaninsight.com/en/article/macedonia-albanians-reiterate-name-ultimatum>, 16. 3. 2018).
- Marusic, Sinisa Jakov (2012). Ahmeti Urges Macedonia 'Name' Solution in 2013. *BalkanInsight*. 13. 6. 2012 (<http://www.balkaninsight.com/en/article/ahmeti-favors-2%C3%A5aa3-for-macedonia-name-solution>, 16. 3. 2018).
- Marusic, Sinisa Jakov (2013). Ex-Mediator Says Macedonia 'Name' Talks Failed. *BalkanInsight*. 4. 11. 2013 (<http://www.balkaninsight.com/en/article/ex-mediator-deems-macedonia-name-talks-a-failure>, 29. 3. 2018).

Marusic, Sinisa Jakov (2014). Albanians Declare 'Republic' in Macedonia. *BalkanInsight*. 19. 9. 2014 (<http://www.balkaninsight.com/en/article/republic-of-ilirida-declared-in-macedonia>, 25. 12. 2017).

Marusic, Sinisa Jakov (2015). Skopje 2014: The new face of Macedonia, updated. *BalkanInsight*. 10. 8. 2015 (<http://www.balkaninsight.com/en/gallery/skopje-2014>, 23. 3. 2018).

Marusic, Sinisa Jakov (2017). Macedonian Schools Work to Bridge Ethnic Divide. *BalkanInsight*. 2. 11. 2017 (<http://www.balkaninsight.com/en/article/macedonian-schools-say-no-to-ethnic-violence-11-01-2017>, 11. 4. 2018).

Marusic, Sinisa Jakov (2018). Speculation Flourishes over Macedonia Name Proposals. *BalkanInsight*. 24. 1. 2018 (<http://www.balkaninsight.com/en/article/speculations-run-high-over-possible-macedonian-name-proposals-01-23-2018>. 15. 3. 2018).

Ministerstvo zahraničních věcí Makedonie (2011). *ICJ Rules Greece Violated the Interim Accord* (http://www.mfa.gov.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=670:mps-presudi-deka-grcija-ja-prekrsila-vremenata-sporogodba&catid=52:soopstenija-do-javnosta&Itemid=684&lang=en, 13. 3. 2018).

Ministerstvo zahraničních věcí Řecka (nedatováno). *FYROM Name Issue* (<https://www.mfa.gr/en/fyrom-name-issue/>, 29. 3. 2018).

Ministerstvo zahraničních věcí Řecka (2011). *Announcement of the Ministry of Foreign Affairs regarding the Judgement of the International Court of Justice (05.12.11)* (<https://www.mfa.gr/en/current-affairs/top-story/announcement-of-the-ministry-of-foreign-affairs-regarding-the-judgement-of-the-international-court-of-justice-051211.html>, 12. 3. 2018).

Minorities at Risk Project (2004). *Chronology for Albanians in Macedonia* (<http://www.refworld.org/docid/469f38b7a.html>, 28. 3. 2018).

Minority Rights Group International (nedatováno a). *Macedonia - Roma* (<http://minorityrights.org/minorities/roma-11/>, 23. 11. 2017).

Minority Rights Group International (nedatováno b). *Macedonia - Turks* (<http://minorityrights.org/minorities/turks-3/>, 25. 11. 2017).

Minority Rights Group International (nedatováno c). *Macedonia - Albanians* (<http://minorityrights.org/minorities/albanians-3/>, 21. 1. 2018).

Musliu, Albert - Ademi, Visar (2002). *Macedonia: Micro-credit, Poverty and Returning Ethnic Minorities. Minority Rights Group International* (<http://minorityrights.org/wp-content/uploads/old-site-downloads/download-669-Macedonia-Micro-credit-Poverty-and-Returning-Ethnic-Minorities-English-edition.pdf>, 27. 3. 2018).

Myhrvold, Ronny (2005). *Former Yugoslav Republic of Macedonia: Education as a Political Phenomenon. NORDEM* (<http://www.jus.uio.no/smr/english/about/programmes/nordem/publications/2005/0405.pdf>, 29. 1. 2018).

NATO (2002). *Operation Essential Harvest* (<https://www.nato.int/fyrom/tfh/home.htm>, 14. 4. 2018).

NATO (2003a). *Operation Amber Fox* (<https://www.nato.int/fyrom/tff/home.htm>, 14. 4. 2018).

NATO (2003b). *Operation Allied Harmony ends* (<https://www.nato.int/docu/update/2003/03-march/e0331a.htm>, 14. 4. 2018).

Novinite (2010). *Greece Fine with Bordering 'Republic of Northern Macedonia'* (<http://www.novinite.com/articles/114521/Greece+Fine+with+Bordering+%E2%80%98Republic+Northern+Macedonia%E2%80%99>, 30. 3. 2018).

OBSE (2001). *Ohrid Framework Agreement* (<http://www.osce.org/skopje/100622>, 22. 1. 2018).

OECD (nedatováno). *Republic of Macedonia. Teacher Education Programme on Early Numeracy and Literacy in the former Yugoslav Republic of Macedonia* (<http://www.oecd.org/education/ceri/UNICEF.MCD.SystemNote.pdf>, 12. 4. 2018).

OSN (1993). *General Assembly: 98th plenary meeting, 8 April 1993* (<http://www.un.org/documents/ga/res/47/a47r225.htm>, 10. 3. 2018).

OSN (1995). *Interim Accord between Greece and the former Yugoslav Republic of Macedonia* (https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/MK_950913_Interim%20Accord%20between%20the%20Hellenic%20Republic%20and%20the%20FYROM.pdf, 8. 3. 2018).

Paintin, Katie (2009). *States of Conflict. A case study on conflict prevention in Macedonia.* *Institute for Public Policy Research* (https://www.ippr.org/files/images/media/files/publication/2011/05/states%20of%20conflict%20Macedonia_1717.pdf, 14. 4. 2018).

Pajaziti, Nazer (2018). Albanians in FYROM and the proposals on the name. *Balkan.eu*. 2. 2. 2018 (<http://www.balkan.eu.com/albanians-in-fyrom-and-the-proposals-on-the-name/>, 16. 3. 2018).

Pearson, Brenda (2002). Putting Peace into Practise: Can Macedonia's New Government Meet the Challenge. *United States Institute of Peace*. 13. 11. 2002 (<https://www.usip.org/sites/default/files/sr96.pdf>, 24. 1. 2018).

Petroska-Beska, Violeta – Najcevska, Mirjana (2004). Macedonia: Understanding History Prevent Future Conflict. *United States Institute of Peace*. 13. 2. 2004 (<https://www.usip.org/sites/default/files/sr115.pdf>, 23. 1. 2018).

Petroska-Beska, Violeta – Najcevska, Mirjana – Kenig, Nikolina – Ballazhi, Safet – Tomovska, Ana (2009). Study on Multiculturalism and inter-ethnic relations in education. *UNICEF* ([https://www.unicef.org/tfymacedonia/Study_ENGsm\(1\).pdf](https://www.unicef.org/tfymacedonia/Study_ENGsm(1).pdf), 28. 1. 2018).

Prelec, Marco (2017). New Balkan Turbulence Challenges Europe. *Crisis Group*. 28. 4. 2017 (<https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/balkans/macedonia/new-balkan-turbulence-challenges-europe>, 25. 12. 2017).

Radio Free Europe Radio Liberty (2018). *UN Mediator Meets With Macedonian Leaders On Name Dispute* (<https://www.rferl.org/a/macedonia-greece-name-dispute-un-envoy-skopje-talks/29011488.html>, 15. 3. 2018).

Serhan, Yasmeen (2018). Could an Adjective Solve a 27-Year International Dispute? *The Atlantic*. 5. 2. 2018

(<https://www.theatlantic.com/international/archive/2018/02/greece-macedonia-adjective/551336/>, 15. 3. 2018).

Smith, John (2018). Zaev Reveals 'Four Options' for New FYROM Name. *Greek Reporter*. 27. 2. 2018 (<http://greece.greekreporter.com/2018/02/27/zaev-reveals-four-options-for-new-fyrom-name/>, 15. 3. 2018).

Sobranie (nedatováno). *Constitution of the Republic of Macedonia* (<https://www.sobranie.mk/the-constitution-of-the-republic-of-macedonia.nspix>, 28. 3. 2018).

Spasovska, Mirjana (2009). Menduh Thaci, president of DPA. *Slobodna Evropa*. 28. 6. 2009 (<https://www.slobodnaevropa.mk/a/1763734.html>, 29. 3. 2018).

The Courier (2018). *Macedonia changes airport name in gesture* (<https://www.thecourier.com.au/story/5248329/macedonia-changes-airport-name-in-gesture/>, 15. 4. 2018).

U.S. Department of State (2017). *U.S. Relations With Macedonia* (<https://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/26759.htm>, 29. 3. 2018).

United Macedonian Diaspora (2013). *UMD Thanks the Czech Republic for Recognizing Macedonia* (<http://umdiaspora.org/2013/03/08/umd-thanks-the-czech-republic-for-recognizing-macedonia/>, 31. 3. 2018).

United Macedonian Diaspora (2017). *Republic of Macedonia erga omnes* (<http://umdiaspora.org/2017/12/05/republic-of-macedonia-erga-omnes/>, 31. 3. 2018).

USAid (2018). *Education* (<https://www.usaid.gov/macedonia/education>, 12. 4. 2018).

Volterra Fietta (nedatováno). *The International Court of Justice declares Greece's obstruction of the Former Yugoslav Republic of Macedonia's application to join NATO unlawful* (<http://www.volterrafietta.com/the-international-court-of-justice-declares-greeces-obstruction-of-the-former-yugoslav-republic-of-macedonias-application-to-join-nato-unlawful/>, 28. 3. 2018).

Walbridge, Nicholas (2009). In the Name of the State: The interminable naming dispute over Macedonia is now before the ICJ. *The Hague Justice Portal*. 10. 2.

2009

(http://www.haguejusticeportal.net/Docs/Commentaries%20PDF/Walbridge_Macedonia_2_EN.pdf, 12. 3. 2018).

8. RESUMÉ

This master thesis is about one of the Balkan peninsula countries, Former Yugoslav Republic of Macedonia. It is a small country with only 2 million people living there, and it gained its independence in 1991. In this thesis I focused on some of its problems. This master thesis is divided into four main chapters.

First one is mainly theoretical one. In this chapter main terms such as ethnic group and ethnicity are cleared, so readers will understand how the ethnic situation on the Balkan peninsula and in FYROM is.

Right after this, in the second chapter, I point out some themes and moments in which the interethnic relations were on the edge. One of those events I point out is the crisis in 2001, which I consider to be the breaking point, because if this were not dealt with, then the civil war in FYROM would start. Part of the chapter also focuses on the Ohrid Framework Agreement, which ended the crisis in 2001 and started changes for Constitution on Former Yugoslav Republic of Macedonia.

The third chapter of this thesis addresses the educational area in which the ethnic tensions are most seen. In the beginning, I focus on how education looked before and after Ohrid Framework Agreement. But most of the chapter focuses on the situation at primary, secondary and tertiary level of education. The first two were addressed together while the third one was studied alone.

The fourth chapter of this thesis deals with the biggest issue in Macedonian foreign affairs, which is the name dispute with Greece. Here I focus on how it all has started when FYROM declared its independence in 1991. This name dispute is stopping FYROM from becoming a member of NATO and EU, so the country is trying to settle this dispute. When VMRO-DPMNE was leading party in the country no solution was reached with Greece. Nowadays, we can see the differences, because Macedonian prime minister Zoran Zaev wants to settle the name dispute by the middle of this year. So far, there have been meetings between Zaev and Greece prime minister Tsipras. And even the UN mediator

Nimetz is positive about finding a solution this year. I also put some focus on the Albanian position in this dispute.